

Masteroppgave i Statsvitenskap

En bonde ved keiserens bord

En drøftelse om vårt moralske engasjement til fattigdomsbekjempelse med et spesielt fokus på bistand

Jan Christian Claussen

Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Universitet i Tromsø
Høst 2010

Innholdsfortegnelse

IDÉER	5
FORSKNINGSBAKGRUNN	6
PROBLEMSTILLING	7
LØSNING	8
BEHOVET	8
VALG AV STUDIEMETODE	9
VALG AV TEORIER	9
ER FATTIGDOMSPROBLEMET PÅ RETUR?	10
OPPGAVENS STRUKTUR	11
<u>TEORI OG DEFINISJONER</u>	<u>12</u>
DEFINISJON AV FATTIGDOM	12
DEFINISJON AV BISTAND	14
DAGENS SITUASJON	14
FORSKJELLIGE MÅL FOR SAMFUNNET	17
NATURTILSTANDEN	18
DEFINISJON AV SOSIALKONTRAKTEN	22
TO TRADISJONER FOR BISTAND	22
ETIKK OG MORAL	29
<u>BISTANDSMORALITET</u>	<u>32</u>
HVILKEN PRIORITET GIR VI DE FATTIGE?	32
SINGER OG UNGEN I DAMMEN	33
NORMATIVT ANSVAR	34
KYNISME	39
PRAGMATISK ANSVAR	41
<u>BISTANDSSTRATEGIER</u>	<u>46</u>
WHITE MAN'S BURDEN?	46
HVILKE BISTANDSVERKTØY HAR VI TIL RÅDIGHET	47
AID-INDUSTRIAL COMPLEX	50
MER BISTAND, MEN ANNERLEDES	51
MINDRE POLITISK OG MER EVALUERT BISTAND	54
SOSIALKONTRAKTEN	55
EUROPEISKE UNION SOM EN MODERNE SOSIALKONTRAKT	56
ER ØKONOMISK VEKST DEN GYLNE GRAL FOR FATTIGDOMSBEKJEMPELSE?	57
EMPOWERMENT, ELLER BYRÅKRATI	60
TRENGER VI EN NY MARSHALL PLAN?	62
EN ANNEN LØSNING	65
MOHAMMED YUNUS	68
<u>OPPSUMMERING</u>	<u>69</u>
BISTAND ER EN GOD MORALSK HANDLING.	69
UTDATERING AV DET PROFITTMAKSIMERENDE MENNESKET	70
VESTLIGE SYNDERE	71
OMVENT KAUSALITET	73
HVA BØR VI GJØRE I FREMTIDEN	75
<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>80</u>

Sommeren 2009 leste jeg *The live you can save* av Peter Singer. Den slo meg med en skremmende tanke, at det ikke var så mye man trenger gjøre for å gjøre så mye godt. I slutten av min statsvitenskapelige utdanning ved Universitet i Tromsø innså jeg at det som jeg var blitt fortalt, mellom linjene, nemlig at Machiavellis råd til prinsen var den evige sannhet, var feil. T.S. Elliot skriver:

We shall not cease from exploration

And at the end of our exploring

We will be to arrive where we started

And know the place for the first time

Litt sånn følte jeg det etter jeg leste Singers bok. Jeg ble fasinert av tanken at en realitet er bare sann om man mener den er det. Med forbehold om mye av den kristne filosofi har å fare med, så er det en ting som jeg har festet meg med, og det er at ondskap bare eksisterer om man selv vil se det. Hvis man går inn for å bare se gode ting, så eksisterer bare det. Det er en sannhet jeg tar med en klype salt, men allikevel noe å feste seg ved. Kampen mot slaveri er et annet eksempel som jeg har lært mye av. I boken til Hochschild, *Burrry the Chains*, står det tidlig i boken om det etablerte samfunnet som anså slaveri som et onde men *et nødvendig onde* som ikke kunne avskaffes. Slik tenker jeg om dagens holdning til fattigdom, som på mange måter er en form for slaveri. Videre skriver Hochschild at det var noen få menn som alene klarte å skifte systemet. Om dette er en absolutt sannhet er uinteressant, det er tanken om at noen få kan gjøre noe i en verden som alltid dreier seg om *big business* og internasjonale relasjoner. Så når jeg ser hva arbeidet til Mohammed Yunus faktisk har ført til mister jeg pusten for jeg ser at det er mulig i vår verden å gjøre en forskjell. Og jeg ser det som en viktig oppgave å påpeke at det ikke alltid er sånn som Machiavelli vil ha det. At alt det Prinsen gjør for å holde på makten er god moral, for Prinsen. Og at det er det som er viktig.

I prosessen av å skrive denne oppgaven har jeg blitt kalt "idealist" og fått påpakninger om at oppgaven min var en "redd verden" oppgave (noe som impliserer at man ikke har beina på jorden) "Bob" Keohane har gitt meg akademisk utskjelling og kalt oppgaven utopisk (riktignok ble jeg satt i bås sammen med mye av den globale rettferdighetsfilosofi). Selv om det går inn på meg går det noen timer og så bruker jeg kritikken til å skrive noen ord om at det

store problemet er at hvis man tror at noe ikke kan forandres så er det en sikker død for kampen mot fattigdom. Fordi sa en gang at "hvis du tror du ikke kan, eller om du tror du kan, så har du rett". For meg krystalliserer dette utsagnet mye av den tanken som omgir verdens store problemer.

Hva har jeg lært gjennom prosessen? Brian Powers på University of California, Berkeley sa til meg at jeg angrep oppgaven med et hode som Hobbes, men med et hjerte som Rousseau.

Mye av det jeg har lært er det ikke lett å sette en merkelapp på, men det kanskje viktigste jeg har lært er at det er en hvis arroganse i det Norske akademiske miljøet. Norge har et lite akademisk miljø og en skulle ønske å håpe at man kunne hjelpe hverandre innad i det lille miljøet som er, men det er ikke like innlysende i virkeligheten. I min søken etter kilder sendte jeg mail til to i Norge som bedriver lignende arbeid i Norge nemlig Arne Melchior og Karl Ove (Kalle) Moene for å høre om de hadde noen innspill, eller ideer til kilder eller ideer. Intet svar. Lettere oppgitt tenkte jeg mine tanker om *Janteloven* men i stedet for å stoppe brukte jeg min ergrelse til å skrive mail til verdens ledende akademikere på feltet Martha Nussbaum (svarte med kilder), Jefferey Sachs (svarte at han ikke hadde tid), Peter Singer (møtte meg for lunsj 4. desember 2009), Thomas Pogge (svarte med mange kilder og møte meg i Oslo 5. mai 2010), Robert Keohane (vi hadde en lengre mailveksling og tok seg tid til å lese og kommentere en åtte sider langt prosjektskisse). Det man kan spørre seg er hvordan det har seg at verdens fremste har tid eller, tar seg tid til å ta imot studenter, som de i tillegg ikke har noe forhold til? Så jeg vil gi en takk til de over nevnte og en spesiell liten takk til Kalle Moene og Arne Melchior.

Jeg kunne ikke skrevet denne oppgaven uten hjelp fra min veileder Jarle Weigård som gir en tro på det norske akademia han gjør mer for sine studenter enn man kan drømme om. Mine gode venner Andreas Willersrud, Øyvind Mikalsen, Christian Wiig og Christer Kjønigsen har gitt gode innspill og motivasjon. Til slutt vill jeg takke min familie for hjelp og støtte hele mitt liv, sist men ikke minst vil jeg takke min kjære Marita som alltid har et vanskelig og godt spørsmål, gode innspill samt et støttende, motiverende vesen som har var vært uvurderlig. Denne oppgaven hadde ikke blitt til uten deg.

Innledning

Denne oppgaven som, tidligere nevnt, har som mål å opplyse på ett felt som ikke har fått nok oppmerksomhet på det essensielle, nemlig på hvorfor vi må løse fattigdomsproblemet. Det er derfor treffende at året 2010 er den Europeiske Unions år for å bekjempe fattigdom¹, *the European Year for Combating Poverty and Social Exclusion*. Vi har drevet med u-hjelp siden andre verdenskrig og den globale rettferdighetsdebatten startet en gang på 70-tallet. Mange vil si at det som hittil har blitt gjort ikke en gang er i nærheten av å være hjelpende (Easterly, 2006 og Mayo, 2009). Singer (2009) er uenig med dette, og sier at det faktisk er gjort mye bra samt at man har fått noe hjelp av den økonomiske utviklingen. Problemet er at det har hjulpet noen, mens de som ikke har blitt dratt med i denne utviklingen sitter muligens verre i det enn de gjorde før.

Idéer

Denne oppgaven vil se på de stadig voksende ulikhetene mellom de rikeste og fattigste. 2,4 milliarder mennesker har 1,4 % av verdens samlede brutto nasjonal produkt (BNP) mot de rikeste 903 millioner som har 79.7 % (Pogge, 2002:3). I litteraturen er det bred enighet om at det er et disproporsjonalt maktforhold mellom sterke og svake, fattige og rike stater som stadig øker. Selv om det i dag er stadig færre som lever under den absolutte fattigdomsgrensen i relative tall (% av verdens befolkning) er det blitt flere i absolute tall. I 1820 fantes det om lag 1 milliard mennesker på jorden, av disse var 75 % eller 750 millioner ansett som fattige etter dagens kriterier. I dag er det 20 % ekstremt fattige (som lever for under 1,25\$ om dagen) i verden, som anslås til å være ca 1,1 milliarder av verdens totalt 6,5 milliarder mennesker (Pogge, 2004:32). Pogge påpeker at bare en økonom som "ikke tipser på en restaurant han vet han ikke skal komme tilbake til" ser positivitet i dette. "Menneskelige lidelser er ikke noe man kan se i tall" (Pogge, 2002:3). Hvilket forhold det er ikke vesentlig når en ikke vet noe om det absolute.

¹<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1905&format=HTML&aged=0&language>

Jeg tror at de tiår som har gått forbi oss ikke kommer til å bli husket for de grusomme ting som ble gjort av noen få, men av det intet som ble gjort av så mange.

Forskningsbakgrunn

Jeg har gjort et litteratursøk innen flere norske databaser (Munin, bibsys etc.) og noen internasjonale (Jstor, Googlescholar) og resultatet av dette har vært at det ikke har blitt gjort mye lignende arbeid i Norge slik jeg ser det², dette med ett viktig unntak³. Altså vil jeg konkludere med at det ikke er stor fokus på det moralske ansvaret i forhold til fattigdomsbekjempelse i det akademiske miljøet i Norge. Det som er gjort i Norge er av en annen sort og ofte innenfor andre felt som sosialantropologi eller økonomi. Det som er skrevet innenfor økonomi faller innenfor det som vil bli kritisert i denne oppgaven. I Norge er det mye kunnskap om temaet, men det er spredt mellom forskjellige disipliner og tradisjoner. Ofte er dette en debatt som finner sted hos økonomer (det er ofte tilfellet internasjonalt som i Norge at global rettferdighet blir drevet fram av økonomer; eksempler som Jefferey Sachs, Amartya Sen osv...), som Moene kan sies å lede an ved Universitet i Oslo.

Hvis man heller ser litt utenfor landets grenser til for eksempel USA vil man kunne finne en kultur som i større grad tar opp spørsmål rundt moral til fattigdomsbekjempelse. Pogge, Cohen, Nussbaum, Beitz og Singer er spydspissene av en kultur som siden 70-tallet har ledet frem denne bølgen av moralsk filosofi. Denne moralske filosofitradisjonen kan sies å snu opp ned på de umuligheter som blir presentert som enten menneskelig natur, eller rett og slett umulige oppgaver.

Nussbaum sammen med Sen fokuserer på at et menneske har universelle rettigheter, ut i fra et vestlig verdisyn. Nussbaum har bakgrunn i feministisk kritikk av samfunnet, men kritikken er meget generell fordi det er samme

² 1. treff på "global rettferdighet" var en semester oppgave på 12s. totalt.

³ A. Melchior: Globalisation and Inequality World Income Distribution and Living Standards, 1960-1998

problematikken som de fattige står ovenfor. Når det gjelder de universelle rettigheter er dette noe som må ligge til grunn for at et menneske kan leve et liv slik vi i den vestlige verden anser som et verdig menneskeliv. Rettigheter som stimulans og sikkerhet er momenter som drøftes videre i teorikapittelet under Naturtilstanden.

Mye av forskningen blir kritisert av Pogge (2004), fordi en del av forskningen har en svakhet som faller inn i de svakheter Sartori (1979) påpeker når det gjelder *akkumulativ forskning*. Nemlig at man i større grad ser etter feil, eller styrker som man allerede kjenner til, i motsetning til å skape anomalier for å skape et paradigmeskifte (Kuhn, *Structure of Scientific revolutions*, 1962).

Referanser er blitt valgt med tanke på ikke å falle i fellen og velge caser på den avhengige variabel (Collier, Mahoney, 1996). Med andre ord, ikke velge caser som støtter under den påstanden som jeg allerede har en formening om. Det sagt, er det uten tvil at det er en selektiv prosess som har visse bakgrunns årsaker. Mangel på økonomisk kunnskap har gjort det vanskelig å sette seg inn i de påstander som blir hevdet av de kilder som baserer seg på økonomisk bakgrunn.

Faren for valg på den avhengige variabelen er noe som bør kommenteres ytterligere. I denne oppgaven har jeg tatt det forbehold at det er et økende forhold mellom fattig og rike og at det forholdet har kommet til et punkt hvor det er blitt problematisk og i sin ytterlighet en umoralsk situasjon. Dermed har valget av litteratur blitt farget av dette synet og meget av den litteraturen jeg har valgt tar dette forbehold til større, eller mindre grad, som deres utgangspunkt også.

Problemstilling

I min problemstilling synes jeg det vil være vesentlig å tenke på våre ønsker i møte med de ekstremt fattige i verden. Det er viktig å tenke; i hvilken grad vi ønsker å hjelpe og ikke bare utsette fattigdommen. I denne sammenheng vil jeg stille to spørsmål:

1. Siden andre verdenskrig har vi drevet bistand på forskjellige måter. Denne type hjelp har hatt begrenset positiv virkning i følge noen. Da er det vesentlig å spørre seg: Er det riktig å gi bistand, og i tilfellet hvorfor?
2. Om så [at det er riktig å gi bistand], hvilken type bistand?

Ut i fra de over nevnte problemstillinger skal jeg først belyse de utfordringer og vanskeligheter verden står overfor i fattigdomsbekjempelse, samt diskutere hvorfor vi har et moralsk ansvar å fortsette med fattigdomsbekjempelse. Det er helt essensielt at vi må se på "hvorfor" for å kunne tenke nytt. Å tenke nytt er viktig med tanke på at forskjellen mellom de rikeste i verden og fattigste ikke bare er stor, men den er voksende og det med en akselererende hastighet (Milosevic, 2002:1). Samtidig kan det gi insentiver til hvorfor en skal gå til positive handlinger, nemlig aktive handlinger gjennom effektiv bistand som er en vel overveid prosess. Og det drar fattigdomsbekjempelse ut av det normative og utopiske til noe konkret og effektivt.

Løsning

Det som jeg vil argumenter for er en moralsk objektiv vinkling for å hjelpe de som er de aller fattigste i verden. Hvis vi ønsker å drive med bistand så må vi ikke bare ha gode motiver utad, men også innad. Med det menes at, det er ikke nok å gå gi for å gi, men man må jobbe med den bistanden man ønsker å gi. Det er ikke nok å bare gi, man må også vite hva man gir til. Det er vel og bra, også nødvendig, at folk har stor givervilje, men det er intet hvileskjær at man har gitt til en organisasjon. Man må vite hva pengene går til og hva man håper å oppnå og har oppnådd med de pengene man gir til bistand.

Behovet

Som tidligere nevnt mener jeg det er et hulrom mellom *hva* som er galt og *hvordan* en skal løse problemene, og det hulerommet er *hvorfor*. Det essensielle for meg er hvorfor, hvorfor skal vi bekjempe fattigdom. Det er først når vi alle, mer eller mindre, kan samles om en felles forståelse for hvorfor vi bør bekjempe fattigdom, at vi kan se starten på en felles dugnad som kan være med på å dra millioner av mennesker ut av ekstrem fattigdom.

Som min veileder, muligens utilsiktet, påpekte er det ofte slik at fokuset er på hvor ille det er å leve i ekstrem fattigdom. Og det kan til slutt bli lite produktivt og man kan se seg blind. På den andre siden er det kritikk av hvor dårlig jobb man gjør. Det er få tanker på hvorfor vi synes fattigdommen er så ille for oss i den vestlige verden.

I litteraturen er mye av drivkraften til de vestlige landenes innbyggere en skyldfølelse. For meg er dette en drivkraft som ikke er sterk nok, eller stabil nok for å kunne drive et så stort apparat som verdig fattigdomsbekjempelse er. Det er også umoralsk og ville hjelpe bare fordi man selv får det bedre. Man bør hjelpe fordi folk trenger det og det er det riktige å gjøre. På et samfunnsnivå er det samtidig mange positive punkter for å bekjempe fattigdom som er viktige å tenke på. Derfor vil jeg tilføye noen punkter og tanker om hvordan en kan tenke på konsekvensene av fattigdom og de mulighetene som finnes for å endre vinklingen av bistand fra skyld og samvittighet til konsekvenser av det. Det er ikke dermed sagt at vi ikke har et moralsk ansvar til å hjelpe, men det bør være et ekstra moment i diskusjonen og fokuset.

Valg av studiemetode

I denne oppgaven har jeg valgt å utføre et moralfilosofisk og politiskeoretisk litteraturstudie med bakgrunn i klassisk og moderne litteratur og teorier. Jeg har valgt denne type studie fordi jeg mener dette er den beste måten å kunne drøfte den problematikken jeg vil fremheve. Det er etter min mening også den ledende formen for studie i debatten om fattigdomsbekjempelse. På denne måten vil jeg kunne bidra på lik linje i en større debatt med andre bidragsytere.

Valg av teorier

I denne oppgaven har jeg tatt to standpunkt mot hverandre, nemlig UNMDG fremmet av Jeffery Sachs og den andre er CIAO teorien til William (Bill) Easterly. Jeg har valgt disse to tradisjonene grunnet to årsaker. Først så er disse to akademikerne spydspissene i diskusjonen om hvordan man bør utføre bistand, samtidig er de også to gode stereotyper på to tradisjoner og historien til bistand de siste 70 årene. Den andre grunnen er personlighetene til disse to. Sachs er en politisk korrekt person som kan de politiske spillet med skuespillere, eller

musikere som venner som sammen promoterer kampen mot fattigdom. Easterly er den litt knotete akademikeren som ikke gjør seg foran et kamera, men er desto mer kalkulert og kritisk. Så det blir ett kritisk petimeter og mer snevert syn på bistand mot den mer storslagene og positive holdningen mot hverandre.

På det moraletiske har jeg tatt tre store tradisjoner, *Deontologisk*, Konsekvensorientert og *Dydsetikk*, fordi jeg føler at disse tre kan stille som en god diskusjon om hvordan man håndterer kampen mot fattigdom og hvordan man kan og bør forholde seg til fattigdomsbekjempelse.

Er fattigdomsproblemet på retur?

Det finnes ulike oppfatninger om størrelsen på og graden av ulikhet involvert i fattigdomsproblemet. Sachs, 2005 er av den oppfatning av at vi gjør det bedre og det blir færre fattige. Gjennom FN sitt Millenium Development Goals (UNMDG) mener Sachs at vi er på gode veier til å halvere antall fattige innen 2015 (vil bli drøftet senere). Peter Singer er også av denne oppfatning. De som er uenige er Easterly og lignende, samt Thomas Pogge. De mener at mange steder i verden går det fremover, men ikke som en generell norm. Alle er mer eller mindre enige om at deler av Asia har fremgang når det gjelder absolutt fattigdom. Når det gjelder den generelle fattigdomsutviklingen er vi på noen punkter i en forbedrende trend, men vi er på flere tapende. Satser under det verdensbanken setter som ekstremfattigdom, er det per dags dato en liten bedring. Satsene 1,25 Purchasing Power Parity (PPP)\$, 2,00 PPP\$ er det en negativ trend. På satser over dette er det også en økning, men da er vi i territorier som ikke defineres som fattigdom på lik linje med lavere satser. Eksempler på den negative trenden kan en se ved at UNMDG tilbakestilte sitt nullpunkt for sammenligning av totalt antall fattige i verden til 1991 nivåer og dermed fikk med seg hele den økningen av velferd som Kina sto for og vil dermed få kunstig gode tall. En kan spørre seg om hvorfor ikke Sachs tok til ordet og fordømte denne praksisen, men han har forsvarte seg med at noe er bedre enn ingenting.

Kan jeg forsvare påstandene til Pogge og Easterly om at verden ikke går fremover i sin kamp mot fattigdom? Nei, men det er heller ikke et bærende

moment for argumentasjonen. Det er heller en faktor som forsterker det målet som denne oppgaven ønsker å rette fokus mot. Nemlig en menneskelig bistandskultur på bakgrunn av menneskelig verdighet og det moralske ansvar vi som har materielt overskudd, har overfor de som trenger vår hjelp.

Så når jeg referer til en generell positiv trend er det basert på en global økonomisk utvikling som stort sett er drevet frem av Kinas økonomisk vekst og deres store påvirkning. Samtidig er det mitt mål å ikke drive svartmaling og skape mer pessimisme, men heller en positiv.

Ellers er det vanskelig å forstå noe generelt når det er mange forskjellig synsvinkler på trendene. Det kan sees som proporsjonell, eller fra en absolutt vinkling. Eller en kan se på utviklingen fra slutten av det 19. århundre til i dag, eller utviklingen det siste året. En kan se på tilgang til medisiner. Det er lettere i dag å få antibiotika enn det var rett etter krigen. Det som er viktig er å kunne bestemme hvilken vinkling en vil se på, og så være klar over de fellene som en kan falle i ved forskjellige valg⁴.

Oppgavens struktur

Oppgaven er strukturert etter to problemstillinger skisser i første kapittel. Deretter følger teorikapittelet som legger frem hvilke teoretiske og moraletisk bakgrunn oppgaven skal prøve å besvare problemstillingen. Fordi det er to problemstillinger er det også lagt opp til to analyse kapitler som tar for seg de to forskjellige problemene på et teoretisk og moraletisk perspektiv. Samtidig som det poengterer svakheter i de tilnærmingene som eksisterer i dag.

Det siste kapittelet er en oppsummering av de tanker som er blitt presentert sammen med utfordringene vi møter og avsluttes med en praktisk konklusjon om hva man bør etterstreve.

⁴ Her finnes det en meget god artikkel av Pogge og Reddy som her *How not to count the poor*. <http://www.columbia.edu/~sr793/count.pdf>

Teori og definisjoner

*Definisjon av fattigdom*⁵

En generell definisjon av fattigdom er å ha manglende mulighet til leve et fullverdig liv. Dette innebærer at fattigdom er mer enn fravær av materiell velferd. Fattigdom innebærer også manglende valgmuligheter og mangel på anstendig levestandard. Fattigdom begrenser menneskers muligheter til å ha innflytelse over sin egen livssituasjon og begrenser den enkeltes valgmuligheter. (Store Norske Leksikon, Fattigdom: <http://www.snl.no/fattigdom>)

Absolutt fattigdom. For lettere å skille mellom ulike grader av fattigdom på individnivå, brukes begrepene absolutt og relativ fattigdom. Absolutt fattigdom innebærer manglende tilfredsstillende av grunnleggende behov som mat, klær, bosted og tilgang på grunnutdanning og primære helsetjenester. Begrepet absolutt fattigdom refererer til mennesker som lever et liv preget av nød og usikkerhet – uten valgmuligheter og det sosialøkonomiske sikkerhetsnett som vi i Norge har. Verdensbanken har utviklet et mål på absolutt fattigdom som baserer seg på hvor mye en person har til rådighet. Verdensbanken opererer med to nivåer 1,25 PPP US dollar per dag og 2\$ PPP US dollar (PPP = purchasing power parity av 1,25\$ av 2008 US Dollar). Det vil si at man kan kjøpe det som tilsvarer produkter og tjenester som tilsvarer det du får kjøpt i USA for 1,25 USD og 2 USD.

Relativ fattigdom defineres i forhold til en gitt gruppe (referansegruppe). Den relative fattigdommen sier oss at fattigdom ikke bare er snakk om overlevelse og tilfredsstillende av grunnleggende behov, men at levestandarden vil bli målt i forhold til det samfunnet man lever i. Når vi snakker om fattigdom i Norge, er det altså relativ fattigdom, fordi noen er relativt sett dårligere stilt sammenlignet med nordmenn flest. Ressursene til et individ eller en gruppe er så få eller små i

⁵ Definisjonene er hentet fra *Store Norske Leksikon*, men oppdaterte og modifiserte grunnet en noe manglende definerings på vesentlige punkter. Henholdsvis absolutt fattigdom og nyeste data tak i betraktning

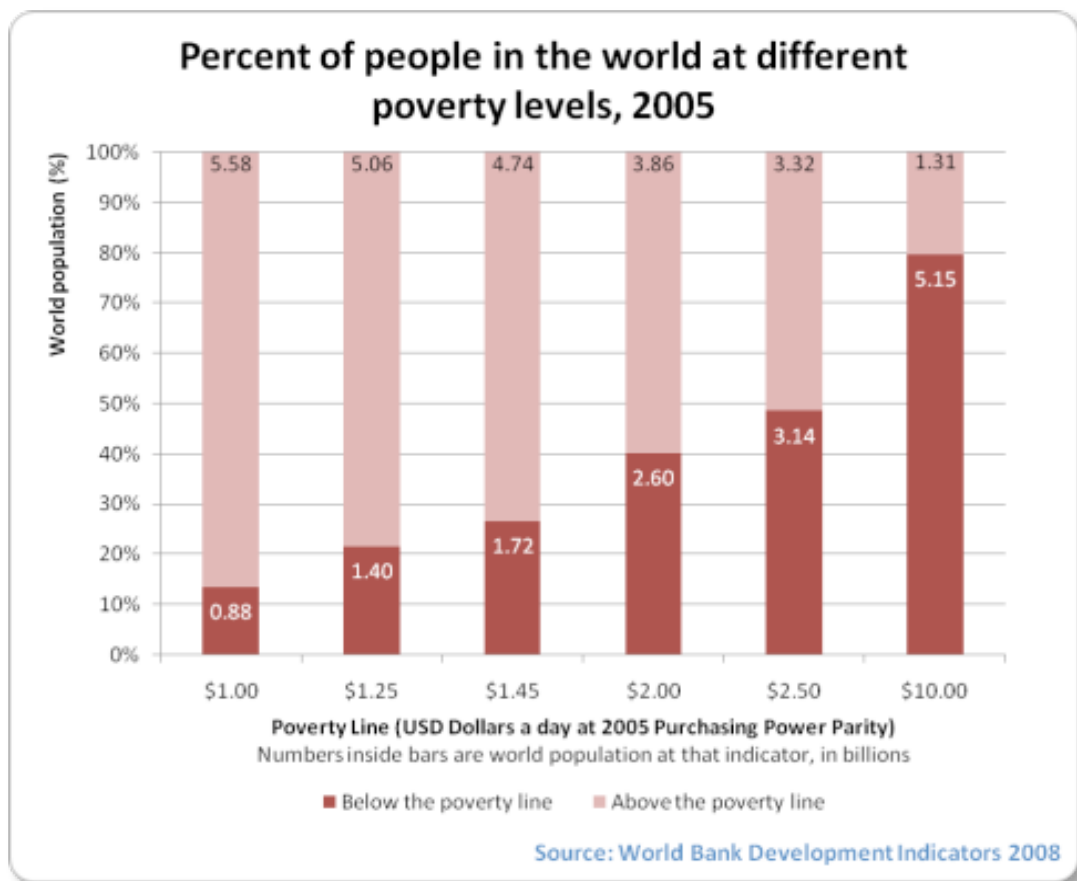
forhold til hva som er vanlig, at de blir helt eller delvis ekskludert fra deltakelse i samfunnet.

Når man snakker om fattigdom på landnivå, brukes ofte Human Development Index (HDI). HDI er FNs mål for fattigdom basert på indikatorer for menneskelig utvikling som skal fange opp flere av fattigdommens dimensjoner enn inntekt og økonomiske forhold. HDI brukes for å rangere verdens land etter hvor langt de er kommet når det gjelder å sikre sine innbyggere følgende tre mål: et langt liv (gjennomsnittlig levealder), utdanning (målt gjennom andel av den voksne befolkning som er analfabeter), og økonomisk sikkerhet (BNP per innbygger). Hvert år gir FNs utviklingsprogram UNDP, ut rapporten Human Development Report som gir en samlet oversikt over hvordan stater skårer på HDI. I 2009 var Norge rangert som nummer én, etterfulgt Australia og Island. Det vestafrikanske landet Niger hadde den laveste HDI-skåren⁶.

Det skal sies at Verdensbankens definisjon av fattigdom basert på PPP er sterkt kritisert, blant annet av Pogge (se: *How not to count the poor, 2005*). PPP er en upresis måte å sammenligne prisnivåer fordi forskjellige land har forskjellige fortrinn, som for eksempel er tjenester veldig kostbart i den vestlige verden, men meget billig i utviklingsland. Problemet er også at behovet for tjenester er forskjellig og derfor ikke oppveidende for andre tjenester. Hvis mat og medisiner er komparativt dyrere et sted, men prisen for barnepass er lavere, kan man ikke si at disse utligninger hverandre. Videre er PPP for generell for å kunne si noe om utviklingen av kostnadsnivået i et enkelt område. "Det ville være som om å konkludere at temperaturen i Norge har steget fordi temperaturen på jordkloden hadde steget"⁷.

⁶ Se tabell over Human Development Index 2009.

⁷ Thomas Pogge sin sammenligning for å forklare meg svakhetene til PPP da jeg møtte han 10.05.2010

Definisjon av bistand

I denne oppgaven er ordet bistand et paraplybegrep på mange former for hjelp til folk og land som trenger det etter et gitt sett av normer og regler. Under dette ordet faller begreper som: u-hjelp, økonomisk bistand, nødhjelp, utviklingshjelp og andre ord som dekker det å hjelpe andre i utviklende land. Jeg har valgt å bruke ordet bistand som en paraply fordi det er ofte at det er ukonsekvent bruk av ord når det gjelder arbeid for å hjelpe fattige og trengende.

Dagens situasjon

Dagens situasjon er at det er en stor forskjell mellom fattige og rike. Det alarmerende er at den forskjellen fortsetter å vokse. Ikke nok med at den vokser men den vokser med stadig høyere hastighet. "The ratio between the average

income of the top 5% in the world to the bottom 5% increased from 78 to 1 in 1988 to 114 to 1 in 1993 (Milosovic, 2003: 1) ” Global income inequality is probably greater than it has ever been in human history (UC Atlas of Global Inequality⁸)” I 1820 levde 75% av verdens befolkning under Verdensbankens 1\$ dagen i 1993 kjøpeverdi (Pogge, 2004: 32). Forskjellen mellom innbyggerne i de fem fattigste landene og innbyggerne i de fem rikeste landene var i 1820: 3 til 1 (Milosovic, 2002:1). I et slikt syn vil det jo se ut som at det ikke er veldig mye fattigdom i dagens verden. I 1820 var det omtrent 750 millioner mennesker i fattigdom⁹. I 1998 har det tallet vokst til ca 1200 millioner, det vil si at de fattige i verden har blitt ca 50 % flere. De som lever under 2\$ er tredoblet (Pogge, 2004:32). Siden $\frac{3}{4}$ av verden i 1820 var under dagens fattigdomsgrense, var bekjempelse av fattigdom nesten utenkelig. I dag er gjennomsnittsinntekten tidoblet og bekjempelsen av fattigdom mer sannsynlig og overkommelig (Singer, 2009). Den allmenne konsensus har vært med at det er omtrent en milliard mennesker som lever for mindre enn 1\$ hver dag¹⁰. Det var inntil Verdensbanken hevet satsen til 1,25\$ i 2008 grunnet tilgang til bedre data. Nå er tallet 1,4 milliarder. At det er flere som lever under absolutt fattigdom er trist alene, men med de nye satsene var det 1,9 milliarder som levde under absolutt fattigdom i 1981 (Verdensbanken, 2008). Det vil si at det var ca fire av ti som var ekstremt fattige, hvor det i dag er en av fire.

Sør-Asia er der hvor det er flest ekstremt fattige, 600 millioner hvorav 455 millioner av dem er i India. Den økonomiske oppgangen har redusert fattigdommen fra 60 % av befolkningen i 1981 til 42 % i 2005 (Verdensbanken, 2008). Videre er det 380 millioner ekstremt fattige i Afrika, sør for Sahara. Der er det ca 50 % av befolkningen som er under ekstrem fattigdom, det er samme tallet som i 1981. Det vil si at det meste av den dramatiske nedgangen i fattigdom har vært i Øst-Asia, men der er det fortsatt 200 millioner kinesere som lever under ekstrem fattigdom. De resterende er spredd over resten av verden, i Latin-

⁸ <http://ucatlas.ucsc.edu/income.php>: 08.09.2009

⁹ www.census.gov/ipc/www/worldhis.html

¹⁰ Satsen var faktisk 1,02 PPP\$, men omtales som oftes som 1 PPP\$

Amerika og Karibien, Stillehavet, Midt-Østen, Nord-Amerika, Øst-Europa og Sentral-Asia (Singer, 2009).

Samtidig er det omtrent en milliard som lever med et materielt overskudd, for enkelhet skyld, de er rike. De lever i en luksus som for noen århundrer siden bare var forbeholdt de geistlige og kongelige. Vi lever også bedre enn våre nærmestes foregående generasjon. For ett århundre siden var dødsraten for barn under ett år, en av ti. Nå er det tilnærmet en av 200 i de fleste vestlige land (Singer, 2009).

En annen indikator er antall arbeidstimer vi må jobbe for å få nok til mat. En gjennomsnitts amerikaner bruker bare 6 % av inntekten sin på mat hvis han jobber en standard 40 timers uke. Det vil si at det tar dem nesten 2 timer arbeid for ukens mat. Det gir mye ekstra inntekt på reiser, luksusartikler osv.

De aller rikeste har i dag forbigått de mest ekstravagante konger i historien med stil. Blant mange eksempler er kanskje Dennis Kozlowski, tidligere CEO i TYCO International, som kjøpte et 6000\$ dusjforheng. En kan også nevne ett passende eksempel der komikeren Lewis Black kommenterte Anousheh Ansari sin bruk av 20 millioner dollar på elleve dager i rommet: " det var den eneste måten hun kunne vise alle de fattige i hele verden hva pengene deres ble brukt til"¹¹.

Disse eksemplene viser den absurde forskjellen mellom de aller fattigste og de aller rikeste. I denne settingen er det på sin plass å se på dette i en daglig kontekst. Drikket du en kaffe eller har du kjøpt deg en flaske vann når det var mulig med springvann? Hvis så, er det ganske sannsynlig at den kostet mer enn det én av fire har å bruke på en hel dag på ting som mat, husleie og alle de helt livsviktige ting.

En ting er det vi bruker, eller spiser, men hva med det vi kaster? Dr. Timothy Jones, en arkeolog, mener at 14 % av husholdnings matavfall er fullstendig brukbar mat som er i sin originalpakning og ikke gått ut på dato. Mye er enten tørrpakket, eller hermetisk og holder seg brukbart lenge. Han anslår at amerikanere kaster slik mat verdt omtrent 100 milliarder dollar hvert år.

¹¹ For en meget skremmende oppramsing av forskjellene i verden se: <http://www.globalissues.org/article/26/poverty-facts-and-stats#src1>

Uansett om det er en fantastisk feilmargin er det fortsatt utrolig mye penger som sløses bort¹² (Singer, 2009: 12).

I Norge har noen butikker tatt dette poenget på alvor. Hvis du går på en Kiwi matvarebutikk og finner varer som er gått ut på dato vil du få disse gratis. Dette er et bevist tiltak fra Kiwi som vet at maten er helt spiselig, men ikke godkjent å selge. Statistikk på dette er vanskelig å finne, men det er uansett en god trend for å minske tapet av god mat.

Hvorfor all den hjelpen som er blitt gjort siden 60-tallet ikke har hjulpet de aller fattigste, hvorfor er de like fattige? Hvis vi et øyeblikk ser bort fra Afrika, sør for Sahara, så kan vi faktisk se at det er blitt en del bedre. Det er ikke bra der, men bedre. Da målingene av fattigdommen startet i 1960 døde omtrent 20 millioner barn i året. Det tallet er nede i 9.2 millioner (Unicef: 2007).

Et ofte brukt argument om fattigdom, er at det er lignende et sort hull som bare suger til seg og intet slipper ut. Det som faktisk viser seg er det faktum at dødsfallene av barn er blitt halvert siden 60-tallet. Ikke at det er noe å sprette champagner rundt om i verden for, men det er viktig å framheve at det faktisk ikke er en sisofysisk handling å hjelpe de fattige i verden. Men spørsmålet er hvordan man skal hjelpe.

Forskjellige mål for samfunnet

I denne oppgaven vil det tatt utgangspunkt i to former for rettferdighet som Sen påpeker i *The Idea of Justice* (2009).

Transcendental Institusjonalisme

Den første er det han kaller *transcendental institutinalism* (TI). Denne tradisjonen har sine røtter i Thomas Hobbes og senere Jean Jacques Rousseau og kjennetegnes av to trekk. TI konsentrer seg om det som blir omtalt som den perfekte form for rettferdighet mot en relativ sammenligning av rettferdighet og

¹² Et eksempel på dette kan man lese om i Aftenposten 21.05.2010 hvor Brekk mener vi i Norge koster mat for 10 milliarder årlig.
<http://www.aftenposten.no/okonomi/innland/article3659002.ece>

urettferdighet. Den prøver å identifisere sosiale trekk som ikke kan transenderes i form av rettferdighet, og derfor ikke mulig å finne i sammenlignbare samfunn, fordi de kommer for kort for denne perfektjonismen. Denne tradisjonen er vinklet mot å finne det som er *rettferdig* mot å finne et samfunn som er mindre *urettferdig*.

Det andre kjennetegnet er søken for en perfektjon. TI søker etter å skape rettferdige institusjoner, og ikke så mye fokus på det samfunnet som blir skapt i farvannet av disse organisasjonene. Det er opplagt at det samfunnet som vil oppstå må reflektere noen ikke-institusjonelle innflytelser som menneskenes natur for eksempel. Hobbes, Rousseau, Kant var alle opptatt av en *sosialkontrakt* som skulle være ett optimalt alternativ til dagens situasjon, samtidig som det skulle bygge ideale institusjoner for samfunnet.

Realiserings fokusert sammenligning

Den andre tradisjonen har sine røtter i Smith, Marx, Bentham, Mill og som navnet tilsier er det en mer "realistisk" tilnærming. Sen kaller den *realization-focused comparison*. Denne tradisjonen var mer opptatt av å utrydde de ulikhetene og urettene som fantes mot å kontemplere utopiske tanker om hva som kunne vært. Disse urettene kunne gjerne være manifesterte uretter som for eksempel kjønnslikhet eller diskriminering.

Det er ingen hemmelighet at det er i den første tradisjonen at man vil finne roten til dagens mainstream politisk filosofiske tradisjonen, og denne oppgaven vil i størst mulig grad legge seg inn under den samme. Og det er fordi, som vil bli diskutert, halve løsninger kan være mer skadelige enn de gjør godt.

Naturtilstanden

I en diskusjon om bistand og fattigdom kan det være nyttig å tenke på fattigdommen som en form for naturtilstand i den form som den klassiske tradisjon til Hobbes, Locke og Rousseau ser på *naturtilstanden*, naturtilstanden som enkelte mener er tilnærmet den tilstand som rår i enkelt utviklende land. Naturtilstanden er mennesket uten samfunnet. En tilstand der ingen er over, eller under en form for anarki.

”The life of man, solitary, poore, nasty, brutish, and short” skriver Hobbes i Leviathan. Det han egentlig skriver er at naturtilstanden, som menneske engang befant seg i, var et sted der man ikke hadde noen form for sikkerhet og man kunne ikke forvente at det skulle være noe spesielt med ens liv. Med det, heller ikke noe spesielt med noen andres liv. Spesielt i den forstand at et liv ikke var verdt mer en det én kunne tjene, eller tape på det. En slik tilstand mener Hobbes ikke er noe en bør være i for lenge. Sammen med Locke mener Hobbes at det ikke er rasjonelt å ha en slik tilstand der alt det arbeidet man legger ned hvert øyeblikk kan bli ødelagt, eller fratatt om man ikke selv har mulighet til å forsvare det. Hobbes går videre og sier at i en slik tilstand har et hvert menneske rett på det han kan gjøre krav på, selv et annet menneskes liv. Det er den sterkes rett. Dette er det som man kan kalle en Machiavellisk moral. Det som keiseren gjør for å opprettholde sin makt er god moral (for Keiseren).

In (the state of nature) there is no place for Industry; because the fruit thereof is uncertain; and consequently no Culture of the Earth... ..no Society; and which is worst of all, continuall feare, and danger of violent death; And the life of man, solitary, poore, nasty, brutish, and short (Hobbes, 1987:186)

Dette er slik Hobbes ser for seg naturtilstanden. En tilstand som er en *alles kamp mot alle*. I naturtilstanden mener Hobbes at vi er alle like. Vi har visse forskjeller, noen er høyere, noen lavere, noen sterkere og noen svakere, men vi er alle like nok til at vi kan ta livet av hvem som helst. Om ikke alene, så kan enhver sammen med noen, klare å styrte den sterkeste. I en kamp hvor en hver kan være en fiende, mener Hobbes at det er i ens fulle rett å forsvare seg selv, enten i en direkte selvforsvars situasjon, eller i en preventivt selvforsvars tilstand. Det er viktig mener Hobbes og drepe den som prøver å komme inn på dine eiendeler for dette vil statuere et eksempel for fremtidige lykkejegere. Det er den sterkes rett å forsvare sine eiendeler. Det er den usikkerheten som blir skapt av dette som Hobbes mener er problematisk for utviklingen av mennesket. En kan jo spørre seg om hvem som vil jobbe når man kan ta det andre skaper. Eller den andre siden, vil man kunne jobbe optimalt om man hele tiden må være på vakt mot en overfaller eller flere. “There is no place for Industry; because the fruit thereof is uncertain” bygger på mistroen til samfunnet rundt en. Man vil

ikke være villig til å oppspare fruktene av sitt arbeid om man ikke har noen sikkerhet for fremtiden for ens arbeid. Hobbes mener at mennesket er som fysiske objekter, med samme regler og forhold. Galileos påstand om at en "kanonkule vil fly inntil andre krefter påvirker den". Hobbes tar inn denne regelen i sitt menneskesyn og mener at mennesket ikke vil finne ro, men av natur vil være i bevegelse og søken mot nye fristelser. "For there is no such thing as perpetual Tranquility of mind, while we live here; because Life itself is but Motion, and can never be without Desire, nor without Feare, no more than without Sense." (Hobbes, 1987: 128-129). Videre ser vi at Hobbes mener makt er noe mennesket vil søke for å kunne bli gud (Hobbes, 1987:149). Så søken etter makt blir som en naturlov fordi mennesket ikke vil kunne falle til ro, mennesket vil alltid søke mer makt. Makt kommer i form av rikdom, rykte, venner og mennesker har "a perpetual and restless desire of Power after power, that ceaseth onely in Death" (Hobbes, 1987:160).

En slik tilstand kan være parallell til den situasjonen som regjerer når de sterke multinasjonale konglomeratene forhandler med land i den tredje verden. Land der det ikke råder noen sosialkontrakt og forholdene kan ligne de tilstander som minner mest om naturtilstanden til Hobbes og andre sosialkontraktteoretikere.

Hos Locke er naturtilstanden en perfekt situasjon for frihet og likhet, men også bundet av *Naturretten*. Naturretten er en lov som er naturlig for mennesket. Det er mange forskjellige versjoner av dette. Aristoteles startet denne tradisjonen, men i denne sammenheng er det de 19 lovene som Hobbes postulerer i *Leviatanen* (Se *Leviathan* kap 14-15). Selv om Locke kan minne om Hobbes så er det litt forskjell i bruk av ordene. For Locke er det moral i ordet om rettigheter. Ingen personer har rett til å underkaste noen. Dette poenget retter Locke mot de som støtter et føydalt system, primært Sir Robert Filmer. Locke mener at det ikke er mulig at noen har fått muligheten til å regjere på vegne av gud. Mot Hobbes som mener at den som utøver mest makt i det gitte området ville være en regent. Det er vesentlig å tenke på et føydalt system på bakgrunn av den kritikken Hubbard og Duggan i sin bok *The Aid Trap, 2007* retter mot det de kaller et føydalt bistands system. Nemlig en avhengighet av bistand etter andre

verdenskrig, mot insentiver til å fremme lokale bedrifter á la Marshallplanen.

I naturretten er det større forskjell mellom Hobbes og Locke. Hvor Hobbes mener at man bør søke fred der andre søker krig, eller om nødvendig bruke fordelene av krig, mener Locke at det også finnes et teologisk aspekt. Locke skriver at ingen burde skade andres *liv, helse, frihet eller eiendom*. Selv om man ikke har noen høyere makt her på jorden så har man en over seg. Vi er Guds skapninger på jord, og til hans og ikke vår fornøyelse. Derfor er alle bundet til å forvare seg selv. Vi har derfor et ansvar for å ta vare på oss selv, og ikke nok med det, vi skal også ta vare på andre, om vi ikke dermed setter oss selv i fare.

I en diskusjon om mennesker og deres handlinger vil det være fornuftig å se litt tilbake til Rousseau. *"Every one of them, in short, constantly dwelling on wants, avidity, oppression, desires and pride, has transferred to the state of nature ideas which were acquired in society; so that, in speaking of the savage, they described the social man"* (Rousseau: 1994, fortale).

Hvis en best skal forstå Rousseau må en først ta et litt annet syn på naturtilstanden. Rousseau er på mange punkter enig med den tilstanden som de to foregående sosialkontraktfilosofene skisserer, men mener at man glemmer noen momenter med den menneskelige personligheten. Videre mener Rousseau at mennesket i tillegg til de forutinntatte antagelser, som f. eks at mennesket drives av viljen for å overleve, men han tilføyer at mennesket også drives av *medlidenhet*.

Rousseau mener som Hobbes at det ikke er noen plass i naturtilstanden for lover, regler og moral. Derfor finnes det følgelig ingen trang til å følge moralske lover. Han mener i motsetning til Hobbes og Locke at mennesker prøver å unngå å skade andre. Ikke fordi vi har noe moral, men fordi vi har medlidenhet for andre mennesker.

Deler av Rousseaus forklaring på villmannens ensomme situasjon er at naturen har utstyrt han med ferdigheter for å trives alene. En villmann har enkle ønsker som mat, seksuell nytelse, søvn og frykter intet annet enn hunger og smerte. En posisjon som er mer ønskelig en den vi har i dag mener han. Det vil si alle de

urolighetene ett moderne menneske må tenke på.

"Man is born free, and everywhere he is in chains. One man thinks himself the master of others, but remains more of a slave than they". (Rousseau: 2001: 15)"

Vi, det moderne mennesket, har begynt å skaffe oss produkter som ikke gir oss glede, men som vi savner når vi mister det. "Det er forholdet mellom ting som lager krig, ikke forholdet mellom mennesker (Rousseau, 1994: 21)". Kampen om begrensede ressurser som Hobbes snakker om dukker opp når mennesker begynner å modernisere. "Gud lager alle ting godt; mennesket tukler med det; og det blir ondt" (Rousseau, 1996:1).

Definisjon av Sosialkontrakten

Som et virkemiddel for å illustrere hvordan man kan drive moralsk god bistandsarbeid vil jeg lene meg på den klassiske sosialkontrakten. Det finnes mange forskjellige variasjoner og formen for *sosialkontrakten*. I denne oppgaven vil jeg lene meg på den sosialkontrakten som skisseres av Hobbes, Locke og Rousseau. En slik sosialkontrakt er en frivillig tilslutning av frie mennesker som ønsker mer sikkerhet i bytte for mindre frihet. Sammen danner dette et samfunnet basert på *Naturretten* som er i følge de tre filosofene nevnt ovenfor, helt basiske rettigheter som er helt nødvendige for å få et fungerende samfunn. Disse rettighetene er best forklart av Locke i *Two Treatis of Goverment (1689)* hvor han skriver at alle har rett på deres: "Life, health, Liberty, or Possessions". Noe som senere ble basis for den amerikanske grunnloven og deres universale rettigheter at alle har rett til "*Life, liberty, and the pursuit of happiness*". Det er viktig å påpeke at denne kontrakten er en metafysikk og ingen faktisk tilslutning, selv om det er flere hendelser som kan minne om den.

To tradisjoner for bistand

UNMDG-Tradisjonen

Jeffrey Sachs er fattigdomsbekjempelses moderne far. I sin bok *The end of Poverty* snakker Sachs om *klinisk økonomisk hjelp* (Sachs, 2005: 187). Han tar erfaring fra den medisinske tradisjonen sin analyse av en pasient. Når en pasient

kommer inn er legen klar over at kroppen er et komplekst vesen og dermed er det komplekse løsninger for store problemer. Slik mener Sachs at man må tenke om fattigdom også. Verden og mennesker er komplekse komponenter og fattigdommen er et stort problem.

Sen (2009:16) bruker samme logikk, men kaller det for *plural grounding*. Her er tanken at ingen av de oppramsede argumentene er *den ene* grunnen som er forklaringen på et problem, men at man heller bruker en samling distinkte grunner. Sachs påpeker at det er mange ting som bør gjøres. Alene er ikke disse tiltakene nok, men sammen vil de utgjøre en forskjell. En kan si at Sachs faller under det Sen kaller den *Realistiske tradisjonen* det at man ønsker å forbedre de institusjoner.

De gamle (spesielt Engelske) aristokratiske imperialistene snakket om det ypperste innen maskulinitet, jakt på storvilt. Spesielt imponerende var det om man hadde skutt "the big five"¹³. I dag mener Sachs at Afrikas problemer kan løses med "the big five", som han mener er de mest sentrale grepene som må gjøres for å redde Afrika¹⁴. Sachs sine *the big five* er: Øke landbruk, Forbedre basis helsen til folk, Investere i utdanning, levere strøm, Rent vann og sanitasjon. Sachs sine mål (sammen med UNMDG) er nødvendige mål for å redde situasjonen, men den tar ikke innover seg de makroøkonomiske og internasjonale faktorer som kan være like avgjørende som de håndfaste realitetene som Sachs påpeker, samme kritikk som Pogge har til Sen (Pogge, 2004: 3).

Dagens spydspissprosjekt i fattigdomsbekjempelse, fattigdommens Kyoto-avtale, er United Nations Millenium Development Goals (UNMDG), i disse målene går *capabilities approach* teorien til Martha Nussbaum gjennom som en rød strek. *Capabilities approach* er et sett av punkter som går utover de tradisjonelle naturrettene til Hobbes og Locke hvor man mener at mennesker har rett på visse universelle rettigheter ofte fremhevet som rett til, Liv, frihet, eiendom, og helse. Nussbaum går utover disse punktene og fyller på med rettigheter som gjør et menneskets liv verdig.

¹³ Løve, Elefant, Neshorn, Buffalo og Leopard

¹⁴ For en redegjørelse og utdyping av "the big five" se Sachs, 2005:233-234.

“Tusenårsmålene består av åtte mål med 18 delmål og 48 indikatorer, som gjør målene målbare. Det overordnede målet er mål nummer 1: Halvere andelen mennesker som lever for under én dollar om dagen. Tusenårsmålene handler om å bekjempe fattigdom¹⁵”

Det vil være nyttig å titte litt på de 8 punktene som FN satt ned for å bekjempe fattigdom. Disse målene er muligens ikke de beste, mest realistiske eller mange andre ting, men de er rådene i feltet og har vært gjenstand for mye kritikk og det tjener seg å være klar over disse målene. Gruppen som ble satt til å utarbeide disse målene ble ledet av Columbia professor Jeffery Sachs.

1. Utrydde ekstrem fattigdom og sult

- Halvere andelen av mennesker som lever på mindre enn 1 dollar per dag •
- Oppnå full sysselsetting og verdig arbeid for alle, inkludert kvinner og ungdom •
- Halvere andelen som lider av kronisk sult

2. Sikre utdanning for alle

- Alle barn, både gutter og jenter, skal fullføre en grunnskoleutdanning

3. Styrke kvinners stilling

- Oppnå full likestilling i grunnskoleutdanning senest år 2005, og i alle nivåer av utdanning senest år 2015

4. Redusere barnedødeligheten

- Redusere dødeligheten for barn under fem år med to tredeler

5. Redusere svangerskapsrelatert dødelighet

- Redusere dødeligheten blant gravide og fødende kvinner med tre firedeler •
- Sikre universell adgang til reproduktiv helse

6. Stoppe spredning av hiv/aids, malaria og andre dødelige sykdommer

- Stoppe, og begynne å reversere, spredningen av hiv/aids • Sikre alle som trenger det, tilgang til behandling for hiv/aids •
- Stoppe, og begynne å reversere, spredningen av malaria og andre dødelige sykdommer

7. Sikre miljømessig bærekraftig utvikling

¹⁵ <http://www.fn.no/Temaer/OEkonisk-og-sosial-utvikling/FNs-tusenaarsmaal/Hva-er-Tusenaarsmaalene>

- Halvere andelen av verdens befolkning uten tilgang til rent drikkevann innen 2015.
- Forbedring i levekår for minst 100 millioner mennesker som bor i slumområder innen 2020
- Integre prinsippet om bærekraftig utvikling i alle lands politikk og strategier, og reversere tap av miljøressurser
- Redusere tap av biologisk mangfold

8. Bygge et globalt partnerskap for utvikling

- Videreutvikle et åpent, regelbasert, forutsigbart og ikke-diskriminerende handels- og finanssystem
- Ta hensyn til de spesielle behovene for de minst utviklede landene (MUL)
- Ta hensyn til de spesielle behovene for fattige øystater og stater uten kystlinje
- Arbeide helhetlig for løsninger på gjeldsproblemet i fattige land
- I samarbeid med legemiddelindustrien, gjøre medisiner tilgjengelig for utviklingsland til en rimelig pris
- I samarbeid med privat sektor, gjøre moderne teknologi tilgjengelig

Ciao-Tradisjonen

I en debatt med Singer utvider Easterly historien med den stakkars ungen i dammen (Historien fra *Famine, Affluence, and Morality*, 1972 er utdypet på side 38). Han sier at det er moralsk riktig å ikke handle om man selv ikke er kapabel til å hjelpe, men må bruke ett mellomledd. Hvis man ikke finner et mellomledd som man stoler på kan gjøre jobben skikkelig er det ikke umoralsk å ikke gi¹⁶. Singer påpeker at denne kritikken primært er rettet mot nasjonale institusjoner (Singer 2009:202). Selv om det finnes ikke-statelige organisasjoner som ikke holder en god standard er det kontraproduktivt å sikte kritikken mot slike organisasjoner og heller rette søkelyset på statelige overføringer hvor den største delen av bistanden er¹⁷.

Når det er sagt, så vil mange påstå at man har drevet bistand i flere tiår og det har ikke hjulpet nevneverdig i områder som i dag fortsatt er de fattigste, som landene sør for Sahara (Easterly, 2006: 10).

Easterly mener at det finnes en generell lov som sier at hvis den politiske agendaen vinkles mot fattigdom og fattigdomsbekjempelse, så er alltid svaret at man må doble u-landshjelpen (foreign aid). Spørsmålet er hvilke signaler dette sender til hjelpeorganisasjoner? Det sender signalet at de må bruke mer penger.

¹⁶I dette intervjuet kan du se diskusjonen mellom Easterly og Singer: <http://bloggingheads.tv/diavlogs/24804> Se fra 07:56 . (Lesedato: 04.03.2010)

¹⁷ Singer påpeker dette i samme klipp rundt 30:00

Han mener at det ikke appellerer til å skape insentiver for å skape resultater med de pengene de har, eller får. Easterly treffer paradoksalt spikeren midt på hodet når det gjelder Verdensbankens forslag i sin Development Research Group ano aug 2008. "We must redouble our efforts, especially in the sub-Saharan Africa" (Hubbard, Duggan, 2009:85). Easterly vil med denne type kritikk fort komme under TI-tradisjonen til Sen. Selv vil han selv sikkert være kritisk til en sãnn kategorisering, men det er slik han ofte omtales i litteraturen¹⁸

Denne oppgaven er som sagt ikke om hvordan man bør fysisk drive hjelpearbeid, men et eksempel på problematikken er nyttig og ta med seg. Fenomenet som Moyo kaller for Mikro-Makro problemet (Se Moyo, 2009: 44). En ting som har vært populært er å bore vannbrønner. Hjelpekorps som for eksempel Røde Kors (ICRC) kommer med teknologi og resurser til en fattig og utsultet region for å bore brønner. Mange gode ønsker og mye god vilje senere har befolkningen vannbrønner og muligheter til et bedre liv. Ikke noe galt med dette? Men hva med den lokale brønnborener? Ødelegger Røde Kors for den lokale industrien og dermed skaper ringvirkninger som kan være like, eller mer ødeleggende en det gode som er gjort? Det er ikke bare vannbrønner som er eksempler på dette. Se på matprogrammer og den lokale bonden. Igjen kommer man inn i en problematikk som minner om en fisk en dag, eller lære mannen å fiske. Et praktisk eksempel på dette er World Food Program (WFP). WFP sin største donor er USA. De donerer 2 mrd. USD hvert år i form av mat de selv ikke trenger. EU derimot gir 1 mrd USD i form av penger. WFP har spurt USA om de kunne tenke seg å skifte fra matdonasjon til økonomiske donasjoner. Dette fordi WFP vil bruke penger til å kjøpe mat av lokale bønder for å skape lokal virksomhet. Bush-administrasjonen var enig, men klarte ikke overtale Kongressen (The Economist, 20.03.2010:42).

For å gå tilbake til UNMDG som spydspissen for fattigdomsbekjempelse. Easterly mener selvsagt at disse målene er noe man bør streve etter, men selv om alle hjelpeorganisasjonene stemte enstemmig for dette, ble det ikke gitt noe felles ledene organ. Det nærmeste lederskapet er FN. Problemet er innlysende nok at disse organisasjonene ikke ligger direkte under FN og ikke må stå til ansvar for

¹⁸ <http://www.foreignaffairs.com/print/61525> (Lesedato: 06.04.2010)

noe eller noen. Slik det er i dag er det ikke gitt noen spesifikke mål til noen. Alle er kollektivt ansvarlige, ingen er individuelt ansvarlig for å oppnå ett mål, eller flere. Når alle er ansvarlig, er ingen ansvarlig.

Videre mener Easterly¹⁹ at det er mangel på fire punkter som gjør disse tiltakene nytteløse

Customer feedback (brukerrespons)

Incentives (Insentiver)

Accountability (Ansvar)

Outcome (Utfall)

Hvis man ikke driver en organisasjon på denne måten er det ingen mulighet å vite hva som fungerer mener han. En skulle heller drive hjelpeorganisasjoner som man driver et firma på det frie markedet. Han skiller organisasjoner i to grupper. *Planers* og *Searchers*. *Planers* er de som bare planlegger og det er det. Intet mer. *Searchers* er de som søker etter hva som faktisk fungerer, eller ikke fungerer. Med andre ord, de bruker *CIAO*. Veldig enkelt sagt er dette forskjellen mener han på offentlige og private foretak når det kommer til denne typen hjelp.

Det mørke bildet Easterly maler er at det ikke finnes noen som helst korrelasjon mellom u-hjelp og økonomisk vekst. Det er om noe en omvendt korrelasjon. De landene som har fått mest er også de som ikke har hatt noen signifikant, eller absolutt økning i økonomisk vekst siden u-hjelpen startet engang på 60-tallet²⁰.

Moyo (2009) hevder at: *"It's become clear that any improvements in Africa's economic profile have been largely achieved in spite of (nominal) democracy, not because of it"* (Moyo, 2009:24).

Det skal sies at den tradisjonen som Mayo og Easterly her fremmer er ikke per definisjon motstander av en hjelpende hånd til de fattigste, men de er meget skeptiske på måten den blir utført på.

Hvis en skal kritisere UNMDG-tradisjonen er det helt vesentlig å fokusere på den påstanden at folk gir for å hjelpe seg selv. En slik praksis er ikke helt unik

¹⁹ Easterly: *Can the west save the rest?*, 2006:5

http://www.cgdev.org/doc/event%20docs/transcript_Easterly.pdf
(05.03.2010)

²⁰ Det er verdt her å påpeke en masteroppgave skrevet av Marcel Kokou Ayivi: *Hjelp til selvhjelp?*, 2009

i historien og bør ikke være en uhørt påstand. Da Martin Luther slå sine 95 teser på kirkedøren i Leipzig var dette et opprør mot den praksisen kirken førte. Kirken tilbød frelse i bytte mot penger, eller andre verdigjenstander. Avlatshandelen har mange likheter med dagens veldedighet praksis. Man gir penger fordi man syns synd på noen samtidig som man har dårlig samvittighet. I stedet for å gjøre noe aktivt, en positiv handling, gir man penger til en organisasjon som lover å gjøre noe for de man syns synd på. På en slik måte kan man kjøpe seg fri for sin dårlige samvittighet, en avlatshandel²¹. Her er det CIAO-tradisjonen kommer inn med sine kritiske spørsmål og kravet om god CIAO. For at vi skal kunne starte en forflytning av resurser eller, starte oppbygningen av de samfunnene som kan hjelpe de som lever i absolutt fattigdom må man innse det som blir påpekt i avsnittet over. Dette er viktig fordi det er først da man vil innse viktigheten av arbeidet. Den kritiske litteraturen som omhandler u-landshjelp følger i tradisjonen til Martin Luther og hans kamp mot avlat systemet. Det skal sies at dagens samfunn ikke har noen institusjoner som tilnærmet profiterer like mye på det som kan kalles et moderne avlat-system som kirken gjorde. Problemet med et avlat-systemet er at giveren ikke innser de feil som skaper problemet. Og må følgelig ikke gjøre noe annerledes.

Bibelen forteller det fantastisk med historien om den fattige mannen som lærer å fiske. En rik mann som gir en fisk til en som sulter en dag løser ikke problemet til den sultne. Han utsetter det bare en dag. På samme måte fungerer dagens u-hjelp. Det er umoralsk å gi sier Yunus. Det er umoralsk fordi man skaper et avhengighetsforhold mellom giver og tigger. Ved å gi uten krav vil ikke den tiggende lære, eller kunne komme seg videre ut av fattigdommen. Og på den andre siden er muligens giverens dårlige samvittighet grunn. Så ved å gi noen slanter vil han tilfredsstill sin dårlige samvittighet såpass at han ikke vurderer å gjøre mer godt den dagen. Videre kan det være at han ser tiggeren dag på dag og ser at det ikke hjelper å gi. Dette vil igjen føre til at man mister interessen av å "kaste penger ut av vinduet".

²¹ http://www.tidsskriftet.no/?seks_id=914795 (10.09.09)

Alt dette resulterer i en negativ spiral som ikke hjelper noen. Det er her vi må innse at et *avlat-system*, den gang som da ikke fører noen noe sted. Verken til himmelen, eller ut av fattigdom.

Etikk og moral

For å finne svar på hvordan man bør og kan handle i møte med fattigdom som en person finnes det forskjellige tradisjoner for hva en god handling er.

Konsekvensorientert moral og etikk kan samles under mange tradisjoner som *Konsekvensetikk*, *Konsekvensialisme*, eller *Utilitarisme*. Hvilket navn en bruker er ikke viktig i denne sammenheng, det vesentlige er den helt klassisk enkle definisjon som sier at det er utfallet av handlinger som er vesentlig. Det vil si at hvis handlingen ender i en økning i ønsket verdi så er handlingen god. En kan også se det slik at det ikke bare er hvor mange som for det bra, men også intensiteten til det gode. Det vil si at om en person lider litt for at en annen kan nyte veldig sterkt, er dette en god konsekvens orientert handling.

En kritisk vinkling på dette vil si at det er riktig å ofre et liv for å redde flere. Vil det si at en kan ofre en for to? En gammel for en ung? Det er slike tanker som er kjernen i konsekvensmoral og etikk.

Singer mener bestemt at det viktigste er det faktiske utfallet. Sett i lys av fattigdomsbekjempelse så kan man si at de omtrent en milliard velstående menneskene i verden kan gi litt av sin formue for å gjøre det bedre for de omtrent 1,4 milliarder menneskene som lever i ekstrem fattigdom.

Deontologisk etikk er i første rekke fremstilt av Kant og hans *kategoriske imperativ*. Det kategoriske imperativ er tanken om at alt man gjør kan gjøres om til en allmenn lov. Kant bruker fire formuleringer for denne tanken. Nyeng (Nyeng, 1999: 54) velger å trekke frem to eksempler, første: *Handle bare gjennom den maksime gjennom hvilken du samtidig kan ville at skal bli en allmenn lov*. Den andre, passer meget godt i denne oppgavens sammenheng; *Handle slik at du alltid betrakter menneskeheten i din egen person og i enhver annen person samtid som et formål og aldri som bare et middel*. Denne tradisjonen skiller seg fra den mer Machiavelliske tradisjonen som påpeker at, alt det keiseren gjør for å holde på makten er god moral. Altså *målet helliggjør midlene*.

Kant mener at svakheten til konsekvensmoral og etikk er *Pliktens fornuftsbaserte begrensinger* med andre ord, mennesket har ikke kapasitet til å se utfallet av sine handlinger med 100 % sikkerhet. Denne kritikken kan vi også finne hos John Rawls som skriver om the "burdens of judgement" (Rawls, 1993:53-58) og grovt oversatt til norsk av Grimen "dømmekraftens grenser" (Grimen, 2004: 336-338).

Den *deontologiske* etikken er en mer akademisk og logisk fordykning av den mer religiøse form for moral som den *gyllne regel* postulerer nemlig: *gjør mot andre det du vil at andre skal gjøre mot deg*. En slik leveregel legger grunnlag for en form for pliktetikken som Kant skriver om. Problemet med den religiøse postuleringen er at man antar at mennesker har likt syn på hva en god handling er.

Dydsetikk er tanken om at det finnes helt grunnleggende gode handlinger som mennesket bør handle etter. Mest kjent er de *ti bud* eller de klassiske greske, eller romerske *dydene* som man finner i historiene til Virgil og Homer. I Norge har vi mer tradisjon med *Den yngre Edda* og andre verker av Snorre Sturlason som på mange måter kan argumenteres for er den norske formen for epos for levesettutdanning.

Den klassiske litteraturen kommer fort opp i et klassisk spørsmål, nemlig: Er en handling god fordi en høyere makt postulerer det, eller er handlingen postulert fordi det er en god handling?

Samtidig som man har en moderne kritikk som stiller spørsmålet om moral ikke bare er en luksus som er noe man kan påkoste seg når man ikke er i en Darwinistisk kamp. Med andre ord kan en definere moralen slik at moral er et verktøy for å få samfunnet til å handle i et ønsket sett. En kan si at det er galt å drepe, fordi hvis alle gjør det vil samfunnet ramle sammen til en alles kamp mot alle i en Hobbesiansk tradisjon. Det vil si at moral i slutten av et slikt resonnement blir lovene våres, eller juridiske sedvaner.

Nussbaum og andre etterfølgere av kritisk teori vil påpeke at denne innstillingen ikke ser samfunnet der samfunnet er mer enn summen av individene (Durkheim). Det vil si at moral kan ha flere sider enn bare et pragmatisk syn hvor man styrer med kontroll og straff i et samfunn (Foucault). Ved å se til andre

samfunn enn til vårt eget vestlige, som for eksempel det muslimske som ikke er ett egosentrisk samfunn, men heller fokuserer på familien som den miste sosiale aktøren. Dette vil kunne framheve ett større konsekvensutfall for moralen.

Moral og etikk sett i lys av disse tre tradisjonene skaper et bilde der handlinger kan være gode, men på forskjellige måter. Det er ingen av disse tradisjonene som direkte står opp mot hverandre, men heller fremhever andre vinklinger på motivet til et individs handlinger.

Så man kan stille seg spørrende til hvorfor. Hva mener Kant er grunnen til vi besøker våres syke bestemødre? Eller hvorfor ønsker de menneskene som Durkheim observerte å gravlegge sine nærmeste? Er det bare fordi man ønsker at folk skal behandle en selv når en selv trenger det, eller at det rett og slett er en god samfunns ordning. Hva mener de som skal begraves om at det er en begravelse²²?

²² For en grasrot observasjon og tankevekker på dette spesifikke spørsmålet. Se Schau, *På vegne av venner*, 2009

Bistandsmoralitet

I de neste påfølgende avsnittene vil jeg prøve å besvare spørsmål en i problemstillingen: Er det riktig å gi bistand, og i tilfellet hvorfor?

I 1859 var Henri Dunant tilstedet ved slaget i Solferino. Han ønsket å tilby medisinsk hjelp til de sårede. Dette var starten på Røde Kors (ICRC). Dunant ønsket å tilby medisinsk hjelp ved fronten. Upartisk og profesjonell. Han ønsket at krigene skulle bli mindre blodige og mer humane. Dette var starten på Genève-konvensjon og starten på Genève som verdens humanitære hovedstad. På den andre siden står Florence Nightingale som mente det er mot sin hensikt å redde de sårede i krig, fordi det vil gjøre at krig vil være mindre kostbar. Altså hvis man ikke redder de som er såret i kamp, vil dette være en høyere terskel for å gå til krig. Og dermed også motsatt. En kan spørre seg om det samme gjelder i kampen mot fattigdom. Er det slik at vi holder folk i live og dermed gjør det mindre farlig å være fattige? Det bør heller være et mål å hjelpe de å ikke være fattige.

Hvilken prioritet gir vi de fattige?

Når en tsunami traff Thailand 1. Juledag 2004 startet samtidig verdens kanskje største folkeaksjon for å redde de overlevende, om ikke verdens største, i alle fall den største Norge har hatt i de siste årene. I den skrekkelige naturkatastrofen døde ett sted mellom 200.000 og 250.000 mennesker og etterlot seg millioner av mennesker uten husly. Dette førte igjen til at det amerikanske folk ga til sammen 1,54 milliarder dollar, den største folkeaksjonen for en ulykke utenfor USA noensinne. Dette var bare en ¼ av den hjelpen det amerikanske folk samlet sammen etter Katarina stormen i New Orleans, Louisiana hvor det døde 1600 og etterlot seg mange færre husløse enn tsunamien. Ett jordskjelv i Pakistan i oktober 2005 fikk i forhold "bare" 150 millioner dollar og det døde 75.000 mennesker (det skal her sies at jordskjelvet ikke ble vist på fjernsyn, i motsetning til de to andre).

Ikke for å sette lidelser opp mot hverandre, men det er slående at vi behandler de nærmeste så mye bedre. Hold også i minne at ofrene etter Katarina

ble hjulpet av en stat som hadde mye mer å hjelpe med enn det de to andre hadde.

At det her settes spørsmål med den hjelpen som ble gitt er mulig urettferdig, fordi det faktisk ble gitt hjelp. Det som er urovekkende er de 9 millionene som dør hvert år av kurerbare sykdommer (Sachs, 2004:21). Det er nesten 25.000 hver dag. 3 dager er antall døde etter jordskjelvet i Pakistan i 2005, 10 dager er det samme som antall døde i tsunamien 2004²³. Det er absolutt ikke moralsk riktig å sammenligne disse lidelsene, men dette er omfanget. Akkurat som Hobsbawm sier: "er det en mindre forferdelighet om det døde 4-5 millioner jøder enn 6 millioner?"²⁴.

Singer og ungen i dammen

Omfanget av krisen er ikke det som er vesentlig, eller et poeng å diskutere her. Det som er sentralt er at man har lettere for å hjelpe de som er en selv nærmest. At det ikke er en rasjonell oppveining av behov og mulighet. Singer oppsummerer det slik:

I begin with the assumption that suffering and death from lack of food, shelter, and medical care are bad... ..if it is in our power to prevent something bad from happening, without thereby sacrificing anything of comparable moral importance, we ought, morally, to do it. By "without sacrificing anything of comparable moral importance" (Singer, 1971:231) Videre sier han at:

If I am walking past a shallow pond and see a child drowning in it, I ought to wade in and pull the child out. This will mean getting my clothes muddy, but this is insignificant, while the death of the child would presumably be a very bad thing (ibid.). Og for de som påpeker avstanden til situasjonen fortsetter han ved å si:

Expert observers and super- visors, sent out by famine relief organizations or permanently stationed in famine-prone areas, can direct our aid to a refugee in Bengal almost as effectively as we could get it to someone in our own block. There would seem, therefore, to be no possible justification for discriminating on geographical grounds (ibid: 232).

²³ Denne sammenligningen er det ikke bare jeg som gjør.
<http://www.globalissues.org/article/715/today-over-25000-children-died-around-the-world>

²⁴ *The Age of Extremes*, 2002, Time Warner Books, s.43

Det er mange som kommenterer “hvorfør skal jeg hjelpe når ingen andre hjelper” eller “det er mange nok som bidrar så jeg trenger ikke”. Til dette svarer Singer:

Should I consider that I am less obliged to pull the drowning child out of the pond if on looking around I see other people, no further away than I am who have also noticed the child but are doing nothing? One has only to ask this question to see the absurdity of the view that numbers lessen obligation (ibid: 232).

Normativt ansvar

Det som en bør tilstrebe i bistandsarbeid er å tenke som om man selv skulle være den som mottar hjelpen. Altså ikke bare dumpe hjelpen hos mottakerne som mange programmer ofte har en fare for å gjøre. Det sagt arbeidet de gjør er meget bra og kan være en helt essensiell komponent i kampen mot fattigdom. Problemet kommer i overgangen fra nødhjelp til bistand. Hvis man ikke innser at ved å ikke bygge opp landet så vil man fortsette i evigheten og det vil, med historien som inspirasjon, muligens bli verre.

Når det er sagt så kommer diskusjonen om hvilket ansvar vi har om hvorfor vi bør gi bistand.

Deontologien til Kant sier at man bør: *handle bare gjennom den maksime gjennom hvilken du samtidig kan ville at skal bli en allmenn lov*. Med en slik basis for hjelpearbeidere og organisatorer vil en kunne gjøre noe godt for dem utover å mette dem en dag og gjennom det restaurere, eller bygge de opp til å kunne bli mennesker ed *Capabilities*. Det sagt, for en hjelpearbeider å kunne sette seg inn i hverdagen og dermed kunne iverksette arbeid i ånden *gjør mot andre som du vil de skal gjøre mot deg* er en utopisk tanke i jamfør Pogge sine 10 punkter. Pogge sitt punkt 4 sier at det er en ting vi aldri vil kunne forstå og det er hvordan det er å være ekstremt fattig. De fleste av de som driver bistandsarbeid har selv aldri vært i en situasjon som kan ligne om ekstrem fattigom (Pogge, 2002:234) Dette er også noe av roten til det som Easterly retter sin ironiske kritikk i sin CIAO teori mot. I følge Easterly er det en ukultur å ha høyt utdannede mennesker som har vært velfødde hele sitt liv kunne komme og sette seg inn i hverdagen til de som skal hjelpes. Og dette er noe av det som må taes tak i. Gjennom god CIAO så

skaper man muligheter for mottakerne og man hjelper de å bygge sin egen morgendag. For hvis man bruker *utilitarismen* har man ingen målestokk som man kan bruke på vellykketheten av et prosjekt på forhånd. Om man heller bruker tanken om å hjelpe noen klare å stå på sine egne ben gjennom prosjekter som involverer menneskene i den regionen som man iverksetter prosjektene vil man kunne med en rak rygg skape mulighetene for de lokale til å ta steget opp på den økonomiske stigen. På denne måten vil man også kunne komme unna den mulige fellen som *White mans burden* har vist seg å være i historien til de vestlige når det gjelder misjonerende arbeid til det beste for de lokale.

Sammen med *deontologisk* moral i bistandsarbeid må en supplere med dydsetikk. Bakgrunnen for dette er at de fattigste stedene i verden er nesten unntak tilbakestående kulturer i den forstand at samfunnet ofte har sterkt tilknytning med kulturer som baseres på tradisjonelle verdier ofte gjennom religiøse skrifter som proklamerer levesett og verdier. Derfor er det viktig å supplere med *dydsetikk*, om enn ikke sidestilles så bør man innstille seg på verdier i arbeidet. For en person som er fattig er det vanskelig å forstå økonomi som konsept, jamfør Yunus sin opplæring av fattige kvinner i utkanten av Dhaka.

Her kommer man opp i en diskusjon om hva som bør omtales som dyder. Man kan gå til Eposene til de gamle grekere, eller Muhammed for muslimene, eller man kan se på *Capabilites* til Nussbaum. Med forskjellige tradisjoner som bakgrunn for moral og etikk vil man uunngåelig komme opp i klinsjer med forskjellige kulturer. Ulikheter er bra og man skal ikke streve etter å skape likhet, men like muligheter. Om det er noe å lære fra historien om misjonering i Afrika så er det dette. Det er et feilsteg at man skal presse på noen en annen kultur når de som er innbyggere i området ikke får muligheten til å kunne se ett alternativ. Man må kunne tilby muligheten, men ikke tvinge den på dem og gjennom dette inkludere de i prosessen slik at de, når morgendagen kommer uten hjelp, er bedre rustet til å kunne ta vare på seg selv enn de var før hjelpen kom. Det er et paradoks at de gode ting som finnes i religionen ofte blir glemt når man skal gjøre noe godt med referering til religion. Hvorfor er det sånn at man snakker om tålmodighet og forbrødring som dyder, men handler helt annerledes når det utøves. I en slik diskusjon kommer man fort opp i det Singer omtaler som *moral*

distance, nemlig at man har et sett moralske regler på hjemmelige anliggende, men når man utøver sin moral på avstand så har man en tendens å fire på kravene. Er det ett sted hvor dette er påfallende så er det i Afrika med tanke på bistand. Hvorfor man fortsatt gir bistand på statelig plan er et godt eksempel på dette. Det er sterke indikasjoner på at store deler av dette hjelper korruperte ledere å holde makten. Mens man hjemme snakker om korrupsjon med middager og gaver gir man millioner til ledere som man erkjenner er korruperte og man vet pengene ikke kommer dit de skal; A lot of aid still goes to corrupt and autocratic countries, and to countries other than those with the lowest incomes (Easterly, 2008:24).

Som nevnt er det en stadig oftere vinklet kritikk av vestens moral at vi ikke tar inn over oss at andre kulturer ser annerledes på enkelt moralske grunnpilar. Uten å gå i detalj så kan man si at de mest debatterte sakene er forholdet til kvinner og barn, familien og ære. Mange menneskerettigheter blir hyppig diskutert, men få er mer kilde til uenighet enn akkurat disse. Og dette gjør at noen vil si at man ikke kan uttale seg om hva som er generelle universelle rettigheter. Noe som er en helt kurant og viktig diskusjon. Det sagt så er det per i dag blitt stemt igjennom enkelte grunnleggende prinsipper i det mest troverdige overnasjonale organ vi har, nemlig FN. Så disse grunnleggende prinsippene bør være et mål for stammer, grupper, etniske tilslutninger, land osv og følge. Ikke fordi de er riktig, men fordi det er det som er satt som minste felles multiplum og dermed lover som man bør innrette seg etter for å kunne få en viss samhandling. På lik linje som man i Norge må innrette seg etter de normer og lover som blir besluttet av vår lovgivende forsamling. Selv om prinsippene ikke er "self-evident" så ble *UN Declalation of Human Rights* enstemmig ved tatt med 48 mot 0 stemmer med 8 ikke stemmende land. Land fra forskjellige religioner, kulturer og historie. Dette bør kunne være et minimum av *modus operandi* for å motvirke et større onde nemlig Hobbes sin naturtilstand hvor *there is no place for Industry; because the fruit thereof is uncertain; and consequently no Culture of the Earth... ...no Society; and which is worst of all, continuall feare, and danger of violent death; And the life of man, solitary, poore, nasty, brutish, and short.*

I diskusjonen om universelle rettigheter sier Rufus Fears at hvis man ser på de fire store kildene til inspirasjon for i verdenshistorien (etter hans mening), nemlig

Sokrates (Greske og Romanske rike), Moses(Midt-østen og Vestlige verden), Budha(Asia), Confusius (Kina), vil man se at de har noen ting til felles. Blant annet respekt for sine eldre, men også en variant av *gjør mot andre, som du vil at de skal gjøre med deg*. Så i en diskusjon om kredibiliteten til universell moral kan man på bakgrunn av innflytelse til disse fire i dag og gjennom historien og som grunnsteinene i verdens store religioner og kulturer (Fears, 2009). Så som et tillegg til FN kan man bruke dette resonnementet som et ekstra moment i legitimiteten til å kunne handle proaktiv, hvis man selv ønsker at andre gjorde slik mot seg selv.

Vi i vesten har også en annen motivasjon som ikke er heldig kampen mot fattigdom og det er at vi har dårlig samvittighet for de som fattige i, med andre ord, de som vi gir bistand til. Det at man har dårlig samvittighet er ikke en god nok grunn til å gi, jamfør det tidligere skrevet om avlat. Hvis det gjør at man gir så er en god ting, men man bør heller tenke at man vil hjelpe dem i stedet for at man vil hjelpe seg selv med den dårlige samvittigheten.

Dersom Rawls stiller seg i en slik diskusjon, hvordan ville du at verden skulle være om du ikke visste hvor i verden du ville bli født? Denne typen filosofiske betraktninger glir rett inn i de etiske og moralske tradisjonene nevnt over. Og det kommer også til kjernen av det som er en stor kritikk til dagens samfunn, nemlig at det fokuseres for sterkt på profittmaksimering. Rawls sitt legendariske spørsmål om *uvitenhetens* slør og den påfølgende besvarelsen påpeker en viktig ting og det er ord som *rettferdighet* opp mot behovet for at de aller mest essensielle behov er dekket for å fysisk overleve. Senere kommer tradisjonen til Sen og Nussbaum om behovet for at mennesker får mulighet til å bruke sine *Capabilities* for å få et verdig liv.

Når man kommer opp i en diskusjon om de helt essensielle behov for å overleve, vil mange fire på kravet om handlingsbakgrunn og heller sette ned en standard for at dette er rett og slett riktig, moralsk riktig.

Det er en bred enighet i den kritisk-teoretiske litteraturen om at det må foregå en bedre refordeling av resursene (se Pogge, Sachs). Selv om dette ikke blir satt som et handlingsmønster som man bør etablere som et system for

fremtiden, er det en løsning på å utligne de forskjeller som finnes i dag. Og skal være til for å hjelpe de som trenger det å komme opp på den økonomiske stigen. Selv om det ikke er en universell løsning kan man komme opp i noe som kalles en *double effect*²⁵:

*"The doctrine (or principle) of double effect is often invoked to explain the permissibility of an action that causes a serious harm, such as the death of a human being, as a side effect of promoting some good end. It is claimed that sometimes it is permissible to cause such harm as a side effect (or "double effect") of bringing about a good result even though it would not be permissible to cause such a harm as a means to bringing about the same good end"*²⁶.

En kan se at en må unngå et prinsipp om likhet og økonomisk frihet for å bekjempe denne urett som er ekstrem fattigdom. Men denne "krenkelsen" av individets rett er moralsk rett fordi så mye godt kan komme ut av det.

Denne argumentasjonen er klassiske utilitaristisk og vil etter et deontologisk perspektiv ikke kunne være holdbart. Utilitarismen kommer under *Realization focused comparison* tradisjonen til Sen. Nemlig at man må gjøre det beste ut av det man har å jobbe med. Nussbaum med sine *capabilities* stiller seg mot dette og setter ned noen helt essensielle krav som ikke vil kunne bli brutt uansett hvilke positive konsekvenser som vil kunne komme ut av handlingen. Det at man gjennom Nussbaum har utvidet de originale *naturrettene* vil kunne påpeke at man ser behovet for at utilitarismen ikke kan ha fullt utspring for konsekvensene vil kunne renne ut i flertallstyranni. Kant og Nussbaum som sammen kommer under TI-tradisjonen vil kunne passe godt sammen med Collier og hans Charter for utvinning av resurser i tilbakestående land. Og med det et tankekors for utvinning og industrialisering av fattige land. Som man dessverre har sett i mange fattige land så blir konsekvensene av bieffektene av utilitaristisk tankegang store for de som blir truffet og med det er brudd på den deontologiske tanken om handlinger som er gode, ikke gode i forhold til hvor mange, eller hvor mye.

²⁵I VG 19.11.2010 kan vi lese at Norge ettergir lån til Kongo. Et eksempel på *double effect*.

<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=10019215>

²⁶ <http://plato.stanford.edu/entries/double-effect/> (05.11.09)

Så vi må være konsekvente og ærlige med oss selv for å kunne være ærlige og moralske i vårt møte med bekjempelse av fattigdommen. For om vi ikke er det så vill vi gå i samme fellene som før. Det er først gjennom en menneskelig likestilt moralsk tilnærming man kan oppnå med god CIAO.

Kynisme

"America and its political leaders, after two decades of failing to come together to solve big problems, seem to have lost faith in their ability to do so" (Friedman, 2009:35), observerte *Wall Street Journal* spaltist Gerald Seib: "A political system that expects failure doesn't try very hard to produce anything else"(ibid.) fortsetter han. Et farlig tegn på dette er en stadig forandring på de navnene vi setter på problemene, "labeling". Bare tenk på de store sakene i norsk politikk som alltid dukker opp i valgkampene. De eldre er et godt eksempel. For noen år siden het det "gamlehjem", så "eldresenter" og i dag snakker man om "pleiehjem". Når det gjelder å hjelpe fattige og trengende rundt om i verden så snakket vi før om "u-hjelp", så snakket vi om "bistand", i disse dager har vi en *Miljø og utviklingsminister*. Det kan argumenteres for at når man har et problem som man ikke kan løse så kjøper man seg tid ved å skifte navn på problemet. Ikke helt ukjent fra Orwells *1984*. I hvilken grad dette er ønsket adferd har ikke blitt tatt opp til diskusjon her, poenget er at agendaen fremmes av de ord som preger nyhetsbilde. Det som er viktig å påpeke er at, i Jagdish Bhagwati sine ord i *Forreign affaris*²⁷: "Lever du i det rike Vesten, er det få politiske saker som gir større moralske kvaler enn bistanden". Det samme gjelder for politikere. En enkel introduksjon til det politiske levebrødet er at du skal få folk til å stemme på deg. Og de stemmene får du ved å få folk til å tro at du kommer til å gjøre, eller gjør en god jobb. Derfor kan du ikke si enkelte ting. Blant de tingene du ikke kan si er at hvis du vil fortsette med å bekjempe fattigdom. "jeg vil fortsette å bruke tid på u-hjelp". Da faller du fort i en klemme på hvorfor du ikke gjorde noe med dette i forrige periode. Hvis du derfor bruker nye ord angriper du nye problemer selv om det er samme sak. Dette er ingen farlig sak, unntatt om man faller for det

²⁷ <http://www.foreignaffairs.com/articles/65905/jagdish-bhagwati/banned-aid?page=show>

Seib sier i sitatet over At man bruker ord istedenfor handling til å bekjempe et problem.

Et annet problem som Singer tar opp (Singer, 2009:68) er jakten på skulte motiver i gode handlinger. Ofte når folk gir større summer til en godt formål så jakter vi på hvilke motiver denne personen måtte ha. "Angelina Jolie gir penger for at flere skal se på filmen hennes" eller "Bono selger flere plater fordi han er filantrop". Uvisst om hvilke motiver de måtte ha så er det en god handling som bør heller fremme likedan framfor kynisme. Det har seg nemlig sånn, mener Singer, for at folk skal gi må man selv se at andre også gir²⁸. I bibelen står det at "Det er vanskeligere for en rik mann å komme inn i himmelen enn for en kamel å komme gjennom et nåløye²⁹".

Kynisme er noe av det farligste som finnes i det politiske rom. Kynisme ødelegger. Ikke bare ødelegger det ting som har godt av å bli ødelagt, men i kynisme ligger det ikke noen form for nytenkning. Det er ingen kunst å hakke på mennesker og handlinger. Det vanskelige og prisverdige er å handle etter den kritikken man retter mot noe eller noen. Verden trenger sine Moyo og Easterly'er, men for mange slike kritikere kan ha en motsatt effekt av det man ønsker. Gjennom kritikken mot etablerte sosiale handlinger som bistand og lignende handlinger kan man risikere at man skaper så mye mistillit at den gjennomsnittelige giver tror at uansett hva han gjør så er det ikke noe hjelp. At de som er fattige er dømt av en, eller annen prosess til å forbli fattige, og at ens egen handling ikke har noen form for innflytelse. Kritikere og folk som fremhever behovet for god *CIAO* er helt klart et viktig element, men på samme måte som man ikke kan ha flere bygningsinspektører enn snekkere hvis man ønsker å bygge hus, kan man ikke ha for mange velmenende kritikere.

I forhold til bekjemping av fattigdom trenger vi mennesker som Sachs og Singer. Selv om Sachs muligens lover mer enn det som er mulig (vil historien

²⁸ Som konsekvens av dette har Singer opprettet en side der man kan binde seg til å gi en viss mengde til veldedighet for å vise at det er flere som gjør det og dermed skape en slik oppmerksomhet som han mener er viktig. Se: thelifyoucansave.com

²⁹ Det skal her sies at "nåløye" var den smaleste porten i Jerusalem og ikke et direkte nåløye per se.

vise) fyller han rommet som man trenger når man ønsker at flere mennesker skal bli interessert og inspirert til å lage en bedre hverdag for milliarder av mennesker. Mot negative og store utfordringer trenger man positivitet, negativitet er det nok av.

Pragmatisk ansvar

I dette avsnittet er det skissert tre store utfordringer som dagens samfunn møter. Utfordringer som alle er linket til bekjempelse av fattigdom.

Innenriks og utenriks politiske konsekvenser

Det er mer enn bare det moralske som taler for at fattigdom er noe som bør avskaffes. Dette er noe den 43. Amerikanske Presidenten muligens gjorde riktig, han forsto dette. Mot slutten av President Bush jr. sitt embete var det bare en region som en kan si at likte han. Det vil si at meningsmålingene og mottakelsene var positive. Det var i Afrika. President Bush jr. gjorde nemlig en meget god innsats for å bekjempe AIDS i Afrika. En kan helt sikkert grave rundt å finne negative punkter mot Bush jr. på dette punktet, men det har denne oppgaven ikke tid, eller interesse av. De fattigste stedene i verden er, som vi har sett ved dette årets svineinfluensa (2009), kilder til sykdommer. Ved å bekjempe fattigdom hjelper vi ikke bare dem, men også oss selv ved å bekjempe sykdommer som i dagens globale verden treffer oss selv.

Det vesentlige å huske på at en utenrikstrussel samtidig er en innenriks. Det var ikke i noe mørke ganger i et forsvarsdepartement angrepene mot World Trade Center ble planlagt. Det var i de fattige åssidene i Afghanistan, i følge vestlige etterretning. Det samme kan man si om mange hendelser verden over. Angrepene mot shipping i Somalia, bombingene på Bali, selvmordsbombere verden over er ikke folk med en lys framtid og uendelig med muligheter. Det er i de fattigste steder i verden det vokser frem en mulig kultur av dette hatet. Det er veldig lett å finne ondskapen i verden i de rikes land. Det er ikke veldig vanskelig å sette seg inn i det hatet som må finnes i en person som tror/vet at grunnen til at han sliter hver dag er ett annet land eller person. Dette er en klassisk historie. En blir fristet til å tenke stille George Santanayas ord: "de som ikke lærer av

historien er dømt til å gjenleve den". Amerikanerne har muligens den nærmeste historie for dette. Boston Tea party. The union, mente at de ikke fikk nok igjen for de skatter som Engelskmennene la på dem. Uten tvil var det noen i London som ropte skjellsord om terrorister eller annet. Listen om lignende opprør er lang,

At Amerikanerne ikke er klar over dette er en sannhet med visse modifikasjoner. Colin Powell sa at: "the war against terror is bound up in the war against poverty." Som Bono påpeker i forordet til Jeffrey Sachs *The End of Poverty*: "når en militærmann sier dette er det på tide å lytte".

Den 43. president til USA mer ros for USAs innsats i Afrika under hans presidentskap. Selv om det er skrevet tidligere om de store problemene de vestlige landene skaper for de fattigste i verden gjennom WTO og EU og andre lignende handelsorganisasjoner finnes det også ett heldig unntak. I 2006 ratifiserte både senatet og kongressen *Tax Relief and Health Care Act of 2006* bedre kjent som *African Growth and Opportunity Act* (AGOA). Dette tiltaket gir Afrikanske land innpass på det amerikanske markedet spesielt på tekstil markedet. En kan påpeke mange feil med Bush og AGOA men poenget her er at det blir gjort noe, ett steg nærmere å intriguere u-land sin økonomi inn på det globale markedet.

Det som blir fremhevet her er at de fattigste områdene i verden er problemsoner i forhold til terrorister³⁰, kriminelle og sykdommer. Det paradoksale er at de rikeste landene i verden f. eks England har blitt trygge havner for de fattigste landenes kleptokratiske ledere (Collier, 2007:135).

Det liberale svaret på hvorfor man skal hjelpe.

³⁰ Kreuger (2003) skriver at det ikke er en sammenheng mellom "Education, Poverty and Terrorism: Is there a Causal connection?" med bakgrunn i sin forskning på Palestinske selvmordsbombere sier han at det er det ikke og at man må ta håpet om å bekjempe terrorisme med utdanning med en klype salt. "None of them were uneducated, desperately poor, simple minded or depressed. Many were middle class and, unless they were fugitives, held paying jobs. More than half of them were refugees from what is now Israel. Two were the sons of millionaires."(Kreuger, 2003:135).

Selv om det ikke er i klassisk liberalistisk tradisjon å gi fra seg oppnådd økonomisk, eller reel makt, så kan man se på utsletting av fattigdom som en form for investering. Lenin skrev at når de kapitalistiske landene går tom for marked begynner de med kolonisering, det siste steget i kapitalismen... Det er ikke dermed sagt, på noen som helst måte, at de kapitalistiske landene (hva nå det er) er gått tom, eller går mot slutten av sine markeder, men i det sitatet ligger det muligheter. Det ligger muligheter i de 80 % av verden som bruker 10 PPP dollar dagen. Det ligger muligheter i de 2.8 milliarder mennesker som lever for 2.00 PPP dollar dagen.

Dette er ingen ny tanke. I det siste har dette blitt statuert som en betryggelse for amerikanere som tror alle jobbene deres går til India og Kina. Dette er Henry Fords idé, når han ville selge biler til "the average worker". Eneste problemet den gangen var at denne arbeideren hadde ikke råd til bilen. Den eneste løsningen da var å heve lønningene til arbeiderne. Denne type økonomi kan kalles sosialisme eller marxisme, men på slutten av dagen er det god business også. T-Forden ble en super suksess og skapte en ny generasjon av forbrukere. På samme måte kan vi skape en ny generasjon ved å gi de aller fattigste et "lønnspålegg" så de kan også bli gode forbrukere.

Det vil si at vi vil ikke bare kunne få flere konsumenter for vestens produkter, men vi vil også avdekke mangfoldige millioner av mennesker som kan få utnyttet sin humane kapital.

For å gå tilbake til Yunus sin historie. Det er i dagens vestlige verden en prognose som tilsier at vi ikke kommer til å ha nok arbeidere for å støtte den kommende eldregenerasjonen. Det er her tiltak som Grameen bank og deres arbeid knytter verden sammen. Når de fattigste familiene i Bangladesh og lignende kommer seg opp fra absolutt fattigdom oppstår det for dem et problem. Dette problemet har vi hatt i Norge når vi gikk fra ett agrarsamfunnet til et industrielt samfunn. Det skjedde ikke bare i Norge, men i hele Europa. Det som skjedde var at jordbruket ble mer effektivt og man trengte mindre folk. Siden jordbruket ble mer effektivt falt også prisene. Dette, sammen med odelsloven som sier at det er eldste sønnen som har rett på gården, gjorde at folk måtte utvandre. Utvandringen skjedde da i første rekke til USA og "40 acres and a mule". Det er ikke i denne oppgavens hensikt å skissere en krystallkule å forutsi

at vesten blir fylt med asiatiske, eller afrikanske hjelpepleiere, men det er heller ikke helt utenkelig og usannsynlig. I de foregående tiår har vesten bare tatt de flinkeste, leger, ingeniører datafolk osv. Dette vil de sikkert også fortsette med, men det er stor grunn til å tro at det vil komme flere lavt utdannede folk også for å støtte opp vårt velferdssystem.

Selv om dette høres veldig sjåvinistisk ut er det en del bedre enn å leve i absolutt fattigdom.

Det økologiske problemet

Hvis vi redder alle de fattigste i verden, vil det da bli for mange mennesker? Thomas Malthus predikerte at matproduksjonen ikke kunne holde tritt med den eksponentielle veksten av menneskene i England. Det er to måter å holde populasjonen i sjakk. Det ene er *positive*, nemlig sult, sykdommer og krig. Den andre er *preventive*, det vil si abort, prevensjon og sølibat. Malthus foreslo at man skulle leve mer moralsk. Det ville innebære at man levde i sølibat til man var gift og giftemål skulle utsettes til man var økonomisk skikket til å kunne støtte et barn. Dette mente han var: " He went so far as to claim that moral restraint on a wide scale was the best means—indeed, the only means—of easing the poverty of the lower classes" (Malthus, 2004:18). Ved siden av dette mente han at man skulle ta fra de fattige deres "fattige rettigheter (*poor laws*)". Det vil si assistanse når man trengte det. Hjelpen de fattige ville være imot de fattiges interesse i det lange løp. Tilbake til det som Nightingale mente om å redde de sårede i krig.

Malthus sitt forslag, uansett hvor lite moralsk det høres ut som, ser ut til å ha en viss fot i virkeligheten. For å gå tilbake til Grameen bank og deres samfunns forandring. Det viser seg at de kvinnene som har blitt medlemmer i Grameen har ved siden av økonomisk gevinst og økt selvrespekt også senket antall barn de føder. Ikke nok med antall barn de føder, men også antall barn de ønsker seg. Dr Allan Rosenfield, ekspert på reproduktiv helse, spurte kvinnene i Bangladesh om hvor mange barn de hadde. Fem? Ingen hender. Fire? Fortsatt ingen. Tre? En dame uvillig puttet hånden i været. To? 40 % av kvinnene strakk hendene i været. En? Muligens 25 % til puttet hendene i været. Ingen? De

resterende puttet hendene i været. Her var altså en gruppe kvinner som hadde i gjennomsnitt mellom ett til to barn.

Videre spurte han om hvor mange de ville ha. Fem? Ingen hender. Fire? Ingen. Tre? Ingen hender. To? Omtrent alle hendene i været. Her var det altså blitt en forandring i normen i samfunnet. Dette fikk Rosenfield til å tro han så syner. Her hadde han siden 60-tallet reist rundt og normen hadde stort sett vært seks til syv barn (Sachs, 2005:14).

Disse kvinnene hadde ikke tid til flere barn, eller økonomi til å støtte dem. Rettere, de hadde forstått at de ikke hadde økonomi til å ha flere barn.

Bush Jr. har ført en noe lignende malthusisk politikk i Afrika. De amerikanske tiltakene har vært er en dobbel front som påpeker at prevensjon (kondomer) kan hjelpe med å hindre spredning av AIDS. På den andre siden har man prøvd (riktig nok gjennom en religiøs overbevisning) å fortelle befolkningen at man ikke kan kurere AIDS gjennom å deflorere en jomfru og at menn har ett ansvar med hvor de for utløp for sine seksuelle drifter. Dette er ikke på noen måte en dobbelmoral, men heller en realistisk tilnærming til et problem.

Bistandsstrategier

Avsnittet over tar for seg den første av de to problemstillingene som ble postulert i starten av oppgaven. Dette avsnitte vil prøve å drøfte og muligens svare på spørsmål nummer to, nemlig hvordan man bør gi bistand

White man's burden?

Før man tar u-hjelpen under lupen og eventuelle måter å gjøre det annerledes eller, om man skal stoppe med det, må man stille seg spørsmålet om de som lever i absolutt fattigdom virkelig vil ha vår hjelp? Det er ingen stor hemmelighet at vestens "white man's burden" ikke var en positiv eller, vellykket affære. Med denne historien i minne kan man ikke dømme noen for at noen skulle være skeptisk for vestens *gode intensjoner*. De norske hjelpearbeiderne i Afrika melder ofte at givergleden ofte er større enn mottakergleden³¹.

Norge har en nær historie om Russlandshjelpen på 80-tallet hvor nordmenn sendte alle de mest slitte klærne de kunne finne til de under normalt fattige russere. Selv om de var under normalt fattige, var det absolutt ikke sånn at de ville ta imot hva som helst. Det er rett og slett en skramme i norsk historie at vi sendte klær som best kunne brukes til grytekluter eller filleryer. Et tiår senere sendte Norge forskere og vitenskapsmenn til Russland for å hjelpe Russland sikre sine atomreaktorer og Nikkelverket i Nikkel f eks. Når nordmenn møter en stormakt som Russland med en slik holdning er det ikke utenkelig at Russlands fremste forskere, som ved alle kriterier å dømme er blant verdens fremst i sine fag, ikke er spesielt ivrige etter å innse at det de har jobbet med hele sine liv er feil og at Norge med sine 4,5 millioner vet så mye bedre og vil hjelpe stakkars svake russere til å komme inn i varmen.

*... To veil the threat of terror
And check the show of pride;...*

*Take up the White Man's burden--
The savage wars of peace--
Fill full the mouth of Famine
And bid the sickness cease;*

³¹Tone Ellefsrud mener Norge bør slutte med all u-hjelp fordi det hjelper korrupte ledere å holde makten.

<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3178806.ece>

*And when your goal is nearest
The end for others sought,
Watch sloth and heathen Folly
Bring all your hopes to nought.*

*...Comes now, to search your manhood
Through all the thankless years
Cold, edged with dear-bought wisdom,
The judgment of your peers!*

-Rudyard Kiplings: "White man's burden"

Det er ikke utenkelig at man ville kunne komme opp i samme problematikk i møte med verdens fattigste. Det betyr ikke så mye om man er verdens fremste, stormakt eller ikke. De aller fleste liker ikke bli fortalt at det de gjør, og har gjort i mange år, ikke er det som er riktig etter en standard som vi som utenforstående har satt opp.

Hvilke bistandsverktøy har vi til rådighet

For først å kunne se hvorfor vi skal drive bistand er det praktisk å først vite om hvilke muligheter som er regjerende i feltet bistand og utvikling.

Først er det viktig å påpeke at ingen av disse tradisjonene er sort-hvitt i forhold til hverandre, men de forskjellige tradisjonene har forskjellige synspunkter som de liker å fremheve.

Aller først har man selvsagt *nødhjelp* som det skulle være vanskelig å finne litteratur om som er direkte negativ til annet enn måten det effektiviseres og det er heller ikke i denne oppgavens interesse å kritisere dette. Det er heller noe som man er enig bør være der. Som samtidig faller litt utenfor, men bør nevnes.

Den eldste tradisjonen for bistand er den type hjelp som organisasjonene som ICRC, FN og andre lignende organisasjoner står for. En entydig definisjon av denne tradisjonen er vanskelig siden ingen organisasjon er lik og ei heller deres *modus operandi*. Denne tradisjonen vil uten fare for stor kontrovers kunne bli kategorisert under den *realistiske tradisjonen*. Det vil si at man innser at det er til dels store utfordringer, men man ser også potensialet i det eksiterende systemet.

Det som er vesentlig med denne formen for bistand er at det blir gitt hjelp

gjennom enten økonomisk hjelp, eller materiell hjelp uten noen krav eller noen form for evaluering. De som mottar er sett best skikket til å vite sine egne behov. Samtidig som organisasjonene er opptatt av å være nøytrale og upartiske. Tanken er ofte at hjelpen vil virke som et dytt i riktig retning og så vil mottaker ta det neste steg på egenhånd. Altså noe å la "ovenifra og ned perspektiv" (trickle-down economics). I denne oppgaven vil primært gruppen for denne type bistand være støttet av Singer, Sachs og UNMDG.

En annen form for bistand er internasjonale institusjoner som ønsker å legge til rette for handelsmuligheter og økonomisk rådgivning. Slik bistand ledes an av IMF og Verdensbanken i første rekke. Ofte gir slike organisasjoner direkte overføringer til ledelsen i landet i en klassisk Weberiansk tilnærning som vil si at staten er autonom i forhold til andre aktører og eventuelle relasjoner må skje gjennom den politiske ledelse av landet, eller sterke fraksjoner innad i landet. En annen form for top-down løsning, men på en helt annen måte. Nemlig at man vil bruke markedet og ikke menneskelig medfølelse som drivkraft. Hvor UN gir økonomisk hjelp gir International Monetary Fund (IMF) gunstige lån.

En tredje og innovativ måte å gjøre bistand på er den måten som er blitt kalt *micro-credit* fordi det er økonomi på mikronivå gjennom person til person på grasrotnivå. Grameen Bank er en institusjon som Muhammad Yunus startet i Bangladesh. Grameen Bank gir små lån til lokale (primært kvinner) sosiale aktører. Den store forskjellen, annet enn å gi lån til privat personer, er at med IMF og Verdensbanken følger Friedmans "golden straightjacket". Det vil si at man må innrette seg etter visse økonomiske spilleregler som innebærer i praksis lavere tollsatser og mer åpen økonomi. Slik er det ikke med Grameen Bank. Der får kundene helt fritt låne penger til og med presset til å ta lån og starte små bedrifter som for eksempel stolveveri (Som Yunus forteller), eller en kaffebod (Som Niall Fergusson besøker i *The Ascent of Money. Fergusson, 2009: 279-80*). Lånetakere lærer opp til å behandle penger noe de ikke er vant til med fra før av (se Nussbaum sine *capabilities*). Lånene starter i det små slik at de kan betale det selv og de lærer seg hvordan systemet fungerer.

For å se på likhetene først. "Alle" mener at det er viktig med økonomisk bistand som grunnlag. Tidligere nevnt faremoment om "white man's burden" er ikke en ledende problematikk som fører til at en større gruppe mener at man ikke bør gjøre noe som helst og la ting seile sin egen sjø. Det nærmeste en kommer slike argumenter er antageligvis internasjonale konglomerater som ønsker å gjøre som de vil med naturressurser som i første omgang omfatter Afrika³². Dette er også i den tradisjon som skissert ovenfor med referanse til Florence Nightingale.

Det som taler i mot alt dette er en voksende sosial samfunnsmoral som innser at de har en form for økonomisk stemme med hver krone de bruker. Denne økonomiske stemmeseddelen som forbrukeren har kan en bruke til å fremme de produkter som en selv vil støtte. En kan dermed tenke seg et regelverk for rettferdig handel med industrialiserende land. Paul Collier mener at man skal lage en "*Charter for natural Revenues*" (Collier, 2007:140). Han presiserer at man må bygge opp et system som gjør at fortjenesten blir i landet. Norge er et godt eksempel på et slikt system. Dette "Charteret" har to sider. Ikke bare skal fortjenesten bli i landet, men det må også legges et krav til de som vil etablere seg i land som eksporterer råvarer. De klassiske historiene om Kong Leopolds Kongo, eller konfliktdiamanter har paralleller i dagens Nigeria og Kinas kamp om oljeresurser. Ved å pålegge entreprenørene ansvar kan man skape en legal utvinning av ressursene. Slike tiltak har vært vellykket i kampen mot pelsindustrien (Collier, 2007:192) som i dag står mye svakere enn for 10-15 år siden mye grunnet den umenneskelige behandlingene av dyr. På mange måter kan man se for seg oljefirmaer og diamantbransjen kan lide om ikke annen praksis blir iverksatt³³.

Denne tradisjon stiller som et godt eksempel på mange former for fornyelse. I starten var de tilbudene som var tilgjengelig for en som ønsket å være en vegetarianer ganske dårlige. I en offentlig kantine kunne man maksimalt

³² I *Empire* skriver Niall Fergusson at de nye bistandsarbeiderne er nåtidens misjonærer. Jeg lurte på om jeg hadde forstått dette riktig og sendte han en mail for å bekrefte dette og fikk "Yes, That's exactly my point" tilbake.

³³ DeBeer (verdens største diamant aktør) har tatt denne realiteten over seg og forbedret sin praksis. Selv om mange ting er lite komparativt mellom diamanter, pels og andre naturressurser er det samtidig stor innsikt å hente i forholdet mellom dem (Collier, 2007:144)

få en salat. I disse dager er det tilnærmet en norm at det alltid finnes et varmt vegetartilbud i en hver kantine.

Aid-industrial complex

I sin avskjedstale i avskjedstale den 17. Januar 1961 advarte avtroppende president Eisenhower om det han kalte *Military-Industrial Complex (MIC)*. Det var frykten for at våpenindustrien skulle påvirke politikken til å drive krig for økonomiske grunner. I dag kan en snakke om et lignende fenomen. Nemlig *Aid-industrial Complex (AIC)*. Det er ingen hemmelighet at bistandsarbeid er en stor internasjonal industri som omsetter for milliarder og ansetter tusener av mennesker.

I sin bok *Krisekaravanen* (2010) tar Polman opp nettopp dette. Hun tar opp fenomenet at der det er en krise må bistandsorganisasjonene være tilstede for å få pr som igjen fører til at de får mer i støtte enten gjennom statelig støtte, eller donasjoner. Samtidig som de gjør dette er det en stor kampanje som i følge Polman går ut på å lage ett verst mulig bilde av enhver konflikt. Hun tar frem eksempler på utsultede barn i Afrika, barn med amputasjoner i flyktningsleirer. Det er helt klart at det er mange barn som er rammet av slike lidelser, men fokus på dette kan få uheldige konsekvenser. Som sånn har skjedd med folk som lider av amputerete legemer. Polman forteller om stakkars uvitende mennesker hjemme som vil gjøre en god gjerning og sender ned proteser i mengder. Det som skjer er at de ikke blir brukt. De er enten feil, eller så er det rett og slett uønsket. For et menneske med protese har ikke like god pr verdi som en uten. Det Polman prøver å forklare er den industrien som ligger bak et bilde av en utsultet unge i Afrika. Et slikt bilde appellerer folk til å gi på følelser, gi fordi de føler synd på. Alle gode følelser å ha, men er det riktig følelser å ha for å drive et stort nettverk av effektiv bistandsarbeid? I stedet for å forklare en god strategi for hva man ønsker å oppnå og hvordan dette skal skje. Så får man plakater av en stakkar og under står er nummer man kan ringe å dermed gi en viss sum som de sier vil hjelpe den stakkaren på plakaten. Ved å ha et bistandssystem som er bygget opp slik vil man fort kunne komme opp i en AIC diskusjon. For hvis man kurerer, før og hjelper de trengende, så faller livsgrunnlaget bort for organisasjoner som

opererer i det området. Ikke dermed sagt at de ikke komme til å være folk som trenger hjelp i all fremtid. Selv om en skulle kunne redde verdens fattige så har man alltid faren for naturkatastrofer og kriger. Det som er problemet er omfanget og den fare som en mulig AIC tankegang kan ha.

Mer bistand, men annerledes

Det er her først en debatt om bistandsorganisasjoner og deres arbeid kommer under lupen til kritikere. Nettsteder som *givewell.net*, *givingwhatwecan.org* og *Good intentions are not enough*³⁴ er sider som tar for seg hvilke organisasjoner som faktisk gjør gode ting³⁵ slik at en moralsk person faktisk gjør nytte for seg ved å gi til en organisasjon som ikke gjør "feil" sånn som f.eks Moyo påpeker med mikro-makro paradokset. Roten på denne debatten er nemlig ikke om man skal gi, eller ikke, men om hvem man skal gi den til. Debatten er i første rekke UNMDG-tradisjonen mot CIAO-tradisjonen. Sachs mener at det viktigste er at man må gi. Easterly mener det viktigste er at man vet hva man gir til. Og ut ifra dette kommer en heftig debatt. Er det slik at den bistanden som blir gitt i dette øyeblikk overveiende gjør mer vondt en godt og i beste fall er bare bortkastet, eller er det bedre å gjøre noe enn ikke å gjøre noen ting?

Easterly mener at det ikke er nok å gi for å gjøre en moralsk handling, men man må også vite hva som blir gjort med de kronene man sender fra seg. Han trekker frem mange skrekksenarioer som for eksempel at de pengene som man gir går rett i lommene til en milits som bruker pengene på våpen og ødeleggelse i stedet for telt og myggnett som kanskje giveren håpet ville bli resultatet av donasjonen. For å kunne vite om man faktisk gjør nytte for seg må man oppfølge organisasjonene i deres arbeid enten gjennom (CIAO), eller noen andre former. Easterly skriver ikke direkte i noen av sine tekster at han er mener at det er en fare for AIC, men det skinner igjennom at mye av bistandsaktiviteten er pådrevet av andre grunner enn faktisk veloverveide kalkulasjoner om behov.

³⁴ http://informationincontext.typepad.com/good_intentions_are_not_e/

³⁵ Disse tre sidene er henholdsvis anbefalt av Thomas Pogge, Peter Singer og William Easterly. Samtidig kan en hvis en er interessert hold seg oppdatert på slike trender på Easterlys "Aid Watchers": www.aidwatchers.com

Sachs trekker frem at det viktigste er at vi gjør en kollektiv innsats mot fattigdom, sykdom og derved sammen å forandre fremtiden (Sachs, 2005:2).

Altså har disse to "kamphanene" forskjellig syn på hva man bør gjøre først. Sachs er på ingen måte uviten om at enkelte organisasjoner har visse mangler og svakheter (Sachs, 2005:366), men det er ikke dermed sagt at man ikke kan bruke disse organisasjonene til å gjøre godt, jamfør den *realistiske tradisjonen* til Sen. Sachs mener at man bør bruke de strukturer som er tilgjengelig nå selv om de ikke er perfekte. Det som en bør gjøre er heller å fremheve nødvendigheten av de eksisterende struktur for dermed kunne jobbe med å reformere de (Sachs, 2005:366.). Sachs tar spesifikt for seg Verdensbanken og IMF for deres kapasitet i statistisk og kompetanse som ingen grasrot basert organisasjon kan måle seg med. Det er ikke dermed sagt at de er de som er beste skikket til å gjøre bistandsarbeid vil enkelte hevde, men de kan virkelig dra nytte av den kompetansen de har. Her stiller Easterly interessant seg imot Sachs med den bakgrunnen han har fra Verdensbanken. Han mener at Verdensbanken er prima eksempel på bistand uten god CIAO. Her kommer også AIC inn i bildet igjen. Uten god CIAO vil en kunne fortsette med dobbel støtte og store prosjekter uten at man vil kunne se hva som blir gjort og om det er en egen motor i systemet som driver denne utviklingen.

Easterly har en annen oppfattning og en annen bakgrunn for sine argumenter. Han, sammen med andre som for eksempel Dambiso Moyo, har den oppfattning at den bistand som har blitt gitt³⁶ ikke har hjulpet noe. Og med det litt engstelig for at de pengene som er blitt gitt i beste fall er penger kastet ut av vinduet, eller kanskje verre, at den støtte som er blitt gitt muligens har gjort mer skade enn godt. Dermed velger denne tradisjon og være føre var i sine råd om hva man skal støtte. Easterlys store kjepphest er *accountability* (ansvarlighet) og oppfølging. Uten disse midlene mener han at det ikke er mulig å se hva som fungerer og hva som ikke fungerer. UNMDG er et godt eksempel som kan

³⁶ Den totale summen av bistand varier, men Moyo bruker tallet "over en trillion US\$" over en periode på femti år (Moyo, 2009: Introduction). Easterly mener at det er blitt brukt "2,3 trillion dollars over the last five decades" (Easterly, 2009:4)

illustrere dette. Ifølge Easterly³⁷ finnes det en jernlov som sier at hver gang det blir ett rop om *foreign aid* (bistand) så skal det tildeles dobbelt så mye penger. Dette er i og for seg selv ikke noe galt. Problemet ligger i at det ikke blir gjort noe ved siden av dette. Ingen går inn og holder NGOene ansvarlige for den økonomiske støtten de får, og en kan spørre seg hvilke insentiver som blir fremmet med at man gir, men ikke krever resultater.

Som en sidenote til dette foreslår Pogge et annet system for farmasøytisk hjelp som f. eks vaksiner eller medisiner. Han mener at i stedet for å belønne de farmasøytiske firmaene per enhet skal man betale per helbredet, eller kurerte person (Pogge, 2008: kapittel 9.9).

Tilbake til Easterly og kritikken av UNMDG. "Tusenårsmålene består av åtte mål med 18 delmål og 48 indikatorer" disse målene er mer, eller mindre blitt enstemmig vedtatt av de aller fleste bistandsorganisasjoner verden over. Det som ikke er blitt vedtatt er hvem som skal gjøre hva. Ingen har fått bestemte oppgaver, eller ansvar for oppnåelse av visse mål.

En kan spørre seg om hvorfor UNMDG blir trukket fram som spydspissen for kritikk. Ikke bare er UNMDG det regjerende paradigme i bistandsarbeid, men det tjener også som et fint eksempel på den mer tradisjonelle måten på bistand. Store planer med mange momenter for store omveltninger³⁸. Denne tradisjonen har oftere en tung politisk del. Det er viktig å vise handling og, i følge Easterly, faller kvaliteten på handlingene litt i skyggen. En form for: kvantitet har sin egen kvalitet.

Sachs sin holdning til bistand kan veldig godt forbilliggjøres gjennom det omfanget han redegjør for i sin siste bok, anno 2010 *Common Wealth*, 2008. Hvis en ser på det omfanget av det han tar for seg. Det virker nesten utopisk når man tar for seg alt fra global oppvarming, overbefolkning og utrydding av fattigdom. Det er helt klart en link mellom disse tre utfordringene, men det er ingen direkte korrelasjon. Men slik tankegang faller kategorisk under den kategorien som er nevnt over med store planer og lite konkretisering.

³⁷ Følgene momenter er hentet fra Easterlys opptreden på *authers@google* den 6. april 2006. http://www.youtube.com/watch?v=o_H0g30YwQ8 (lesedato: 08.03.2010)

³⁸ Som en tanke på hvor stor utredningen til Sachs og FN er kan det påpekes at rapporten er 451 sider med over 3000 sider tekniske vedlegg.

Mindre Politisk og mer evaluert bistand

Et stort problem i bistand er innblanding av politiske, da gjerne utenrikspolitiske, mål. Ta for eksempel USA og deres største bistandsprogram USAID. Det er slående at de land som USA har politiske overensstemmelser med er overrepresentert framfor land som på alle mulige måter er fattigere enn land som Irak og Pakistan³⁹. Som slagordet deres sier: "*Foreign Aid in National Interests*". Det er hevet over en hver tvil at det er en politisk vinkling som følges framfor en reel veiing av hvem som trenger bistand. Uten å påpeke paradokset av å slippe bomber og mat i samme land må man stille seg spørsmålet om hvem som vokter vokteren. Hvis politikk skal styre bistanden har man satt hesten til å passe havresekken. Også her bør det være et krav om god CIAO og et offentlig krav om redegjørelse for bruken av penger. I Norge har vi lenge hatt ett mål og ett mål alene som har drevet offentlig bistandspolitik og det er ønske om 1, eller 2 prosent av statsbudsjettet til bistand. Ikke noe krav om hva de skal gjøre, eller kanskje viktigere, ikke gjøre. Det som blir fremhevet er hvor mye penger vi ønsker å bruke. Det som en stor pengesekk som i kraft av sin størrelse sier noe om hvor flinke vi er til å ta vår del av arbeidet i kampen mot fattigdom⁴⁰.

Hvis en så slår mangel på ansvarlighet og politikk sammen vil man kunne få bakgrunnen for den klassiske tradisjonen av bistandsarbeid hvor man kan love store forbedringer uten å måtte levere noe som helst resultat. Sempelthen fordi man mangler kriterier for ansvarlighetsgjøring sammen med metoder for å drive vurdering av det arbeidet som blir gjort.

Hvorfor er det slik? En av grunnene er som nevnt over, at når man snakker om bistand så er det en form for tabu og å være kritisk. For er man kritisk kan man fort bli tolket som om man er imot noe som "alle" mener er et gode. Et gode som man i vesten har dårlig samvittighet for ikke er et felles gode. Nemlig å ikke leve i en verden der man ikke får brukt sine *capabilities*. Gode intensjoner alene kan minne om det Napoleon sa om bajonetter; "bajonetter kan brukes til mye rart, men du kan ikke sitte på dem".

³⁹ Se rapport over land som mottar mest økonomisk støtte fra USAID CRS-13: <http://fpc.state.gov/documents/organization/31987.pdf> (Lesedato 08.03.2010)

⁴⁰ <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7038309> (Lesedato 29.08.10)

Krav om 1% av statsbudsjettet nådd, men ingen mål om hva de skal brukes til.

Sosialkontrakten

Som tidligere nevnt så kan de områder der det råder størst fattigdom minne om noe som ligner Naturtilstanden. Løsningen på naturtilstanden kan være *sosialkontrakten*. Tanken bak sosialkontrakten er en frivillig oppslutning av frie individer. De sentrale ordene er *frie individer, likhet og frivillighet*. Hvis ikke disse kravene blir oppfylt vil ikke sosialkontrakten kunne virke optimalt ifølge Rousseau, Hobbes og Locke. *Like*, i den forstand som Hobbes mener, altså at den svakeste er sterk nok til å drepe den sterkeste om nødvendig. Den faktiske handlingen å drepe, blir her symbolsk med å kunne påvirke den sterkeste på en eller annen måte, eller faktisk drepe de som står i veien. Enten direkte, eller indirekte, kunne man argumentere at dette har vært gangen i kampen om naturressurser i Afrika. Ved bruk av splitte og herske teknikker har kampen om resurser ført til tap av mange mennesker.

I sosialkontrakten kommer frie mennesker sammen og gir fra seg noen rettigheter, eller muligheter mot at man trer inn i et mer sikkert samfunn der man sammen kan gå fremover uten å måtte se seg over skulderen hele veien.

I en verden med slike ulikheter som gjentatte ganger tidligere nevnt, er det da ikke fare for sosialkontrakten?

Det kan virke underlig at det landet (USA) i den vestlige verden med størst sosial stratifikasjon og økonomisk ulikhet har muligens det flotteste sosiale løftet i sin grunnlov: *“We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights, that among these are Life, Liberty and the pursuit of Happiness. — That to secure these rights, Governments are instituted among Men, deriving their just powers from the consent of the governed, — That whenever any Form of Government becomes destructive of these ends, it is the Right of the People to alter or to abolish it, and to institute new Government, laying its foundation on such principles and organizing its powers in such form, as to them shall seem most likely to effect their Safety and Happiness.”* (Declaration of independence, 1776)

Et annet viktig poeng med inngåelsen av en sosialkontrakt, og med det innpass i samfunnet, er at det er en ting mennesket ikke kan gi fra seg, nemlig sin egen frihet. Frihet over sin egen kropp, fordi det ikke er hans å gi fra seg. Rousseau og Locke mener at mennesket ikke kan gi det fra seg for de det står i

bibelen at mennesket er skapt av Gud. Vi er guds skapninger på jord og er til hans og ikke vår egen fornøyelse.

Om man velger å tro at man har allmenne rettigheter gjennom FNs *Menneskerettigheter*, eller gjennom Vårherre er opp til en selv, men det skal sies at på en eller en annen måte har mennesker, i vår vestlige tradisjon, noen helt grunnleggende rettigheter som er "self-evident".

Hvilken relevans har dette i dag med etablerte samfunn som i teorien er egenrådige? En kan argumentere at det er organisasjoner som verdens land ønsker å melde seg inn i kan ligne en sosialkontrakt. Organisasjoner som WTO og andre overlevninger fra Bretton Woods, og til og med EU, har alle visse likhetstrekk til den klassiske sosialkontrakt organisering. Med innvielsesritualer som påkledning av Friedmans "golden straightjacket" er ikke langt unna de krav som Hobbes, Locke, Rousseau stiller for en sosialkontrakt. Argumentene høres lignende ut. Like handelsvilkår, sikker handelsvirksomhet og søken etter den evige fred gjennom felles *interdependence*⁴¹.

Europeiske Union som en moderne sosialkontrakt

Så hvordan kan vi bli institusjonelt like når forskjellen mellom oss blir stadig større i økonomisk forstand? Den Europeiske Union (EU) har på en måte tatt ett standpunkt for dette. For å kunne bli en del av EU må man oppfylle visse krav som stilles. Disse kravene er normer som et oppegående rettsystem, og et transparent økonomisk system som følger de frie økonomiske prinsippene til EU. Det er stater som tidligere var under et undertrykkende kommunistisk styre som i stor grad har vært de land hvor disse krav for implementering av normer har hatt størst påvirkning. Den økonomiske veksten i de baltiske landene samtidig med de styrkede rettslige forbedringene,, er et bevis på at det nytter å sette en normativ standard (Collier, 2007:139). Nylige trender på dette kan vi lese i The

⁴¹ Interdependence blir her brukt som det begrepet Keohane og Nye beskrev i boken *Power and Interdependence*, 1977, men ble først brukt av Marx i det *Kommunistiske Manifest*. Begrepet er et mål hvor to parter jobber sammen mot et mål hvor en part ikke kan gjøre det alene uansett styrke. Keohane og Nye tar frem eksempelet om den internasjonale Havretten

Economist som skriver at de søreuropeiske statene går under, mens de østeuropeiske statene allerede har tatt i bruk liberalistiske tanker om friere handel, og har kommet seg bedre ut av den økonomiske krisen anno 2007 (The Economist, 20th March 2010: 15)

Er økonomisk vekst den gyllne gral for fattigdomsbekjempelse?

Mange steder i litteraturen hevdes det at veien ut av fattigdom er økonomisk vekst (economic growth). I slike studier viser man til suksessen til tigerstatene og andre land i Asia, kanskje først og fremst Kina. Sant er det at mange har fått det bedre i Asia og det er en riktig at Brutto Nasjonal Produkt (BNP) har blitt hevet. Er det dermed sagt at dette er direkte korrelasjon? Mange vil si at dette er tilnærmet riktig. Muligens ikke reversibelt, slik at en ikke kan ha økonomisk vekst uten at alle vil bli dratt med av veksten. Klassiske eksempler er land som har en elite som alene tjener på utvinning av naturressurser, eller land som plages med kleptokratiske ledere.

Hubbard og Duggan skriver i sin bok *The Aid Trap* at det ikke er helt presist å snakke om økonomisk vekst som helhet, men heller om den lokale foretningssektor (local business sector). De ser på Verdensbankens *Doing Business*⁴² serie som tar for seg i hvilken grad det er mulig å starte en privat bedrift (Hubbard, Duggan, 2009:11). Ut i fra denne mener de det er lettere å se hvilke land som har kommet seg ut av fattigdom og hvilke som vil fortsette å være der om intet forandrer seg. Det er de samme landene som ligger nederste som ligger nederst på for eksempel HDI indeksen eller, andre lignende rangering.

Hubbard, Duggan skriver at det finnes 100 fattige land, 50 modelland og ti elementer – det finnes tusen av muligheter. Derfor kan ikke noe eller, noen legge fram et enkelt veikart for økonomisk bistand. Hvert land trenger hver sin løsning (Hubbard, Duggan, 2009:112).

Videre skriver de at det blir færre fattige i verden. Fra 52 % til 26 % av verdensbefolkning (Hubbard, Duggan, 2009:85), men mesteparten av dette er grunnet bedre tilstander i Asia. Afrika har om best stagnert.

⁴² For videre fordykning og oppdaterte rankeringer se:
<http://www.doingbusiness.org/>

En annen måte å se på dette med fattigdom er tanken på hva vi mener med fattigdom, absolutt eller relativ fattigdom. Denne oppgaven skal primært ta for seg absolutt fattigdom, men det er ikke dermed sagt at det ikke er viktig å være klar over forskjellige måter å være fattige på. I sitt flotte verk *Two concepts of liberty* skriver Berlin om positiv og negativ frihet. Negativ frihet er frihet som er den frihet som man har inntil noe, eller noen, hindrer deg. Mot positiv frihet som er en frihet noen gir deg. På samme måte er det med relativ fattigdom. Relativ fattigdom blir kun fattigdom i forhold til de mulighetene man blir fratatt. Fattigdommen fratar det å kunne være en innbygger på lik linje som andre innbyggere. Det hindrer deg i å gå på skole, sunn mat osv, på en måte en negativ frihet. Mens når staten eller en organisasjon gir deg muligheten til slike ting så er det en viss positiv frihet.

Et eksempel på relativ fattigdom kan man vise med å se på at for en del år siden het det ikke at man var fattig (*poor*) i USA, men fratatt (*deprived*). Altså, man er fratatt noe, en mulighet å delta i samfunnet. Mange mennesker er fratatt friheter grunnet mange ting, men når det gjelder økonomiske grunner som det vi her interesser oss for, kan dette stille som en god parallell til den holdningen som en har i møte med bekjempelse av fattigdom, og om vi trenger bistand eller, en annen form for utviklende hjelp til de fattigste i verden.

President Clintons Arbeidsminister (Secretary of Labour) Robert Reich gir et spørsmål til sine lyttere. "Tenk om jeg var en ånd og hadde muligheten til å doble økonomien med å knipse fingrende mine. Det er bare en hake og det er at 90 % av denne økningen kun blir gitt til de 5 % rikeste. Skal jeg knipse fingrende mine?". Dette stiller denne tradisjonen i et spesielt lys. Det har seg nemlig sånn at mange land i den vestlige verden har hatt en slik fordeling og vekst i sin økonomi. Gitt att alle får det bedre med absolutte kriterier. De aller fattigste vil sikkert få en stor økning i sin økonomi, men de vil fortsatt bli meget mye fattigere sammenlignet med de topp 5 %.

Hvordan skal man forholde seg til ett sånt scenario? Det har seg nemlig slikt at veldig mange land i den vestlige verden har hatt en slik vekst og verden sett under ett har også vært slik.

Men er det nå så veldig viktig dette her med forhold. Benthams etterfølger John Stuart Mill mener at så lenge "min frihet ikke går på bekostning av din" så skal det ikke være noe problem. "Alle er sin egen lykkes smed". Hvis du ikke klarer å følge med er det ditt problem. Det er du som må jobbe hardere å ikke tro at noen skal gi deg noe. Fordi hvis jeg gir deg noe, taper jeg relativt til deg.

Mill sier at man vil få visse praktiske problemer med denne tankegangen fordi det aller meste, på en eller annen måte, frarøver noen en form for frihet. Hvis en for eksempel tar konkurranse. Noen setter opp en kiosk og driver den bedre enn en annen kiosk nede i gaten. Dette vil jo påføre et vist tap av frihet på den tapende parts side om han skulle gå konkurs, eller måtte flytte. Dette tar Mill inn over seg og sier at en stat må regjere slik at det blir best for flest mulig. Størst mulig nytte, *utility*, ergo *utilitarismen*.

Dette er noe som ser meget bra ut på papiret og sikkert med små konsekvenser, men når loven om store tall kommer inn i bildet blir det straks problemer. Sant nok at majoriteten har det bedre, men det hjelper lite de svakeste i samfunnet. John Rawls påpeker sin kritikk mot denne type utilitaristisk tankegang:

"The nature of the decision made by the ideal legislator is not, therefore, materially different from that of an entrepreneur deciding how to maximize his profit by producing this or that commodity, or that of a consumer deciding how to maximize his satisfaction by the purchase of this or that collection of goods. In each case there is a single person whose system of desires determines the best allocation of limited means. The correct decision is essentially a question of efficient administration... Utilitarianism does not take seriously the distinction between persons." (Rawls, 1999:24)

Den totale økonomien vokser. Den vokser enormt i sammenligning med alt vi har å sammenligne med, men det gjør også forskjellene mellom de rikeste og fattigste. Som nevnt tidligere, forskjellen mellom de fattigste fem landene og de fem rikeste var det 1:3 i 1820 og vokst til 1:114 i 1993. De fattigste 2.800 millionene har 1.2 prosent av verdens samlede inntekt mens de rikeste 903 millionene har 79.7 prosent. En forflytning av fattige 1 prosent ville utslette absolutt fattigdom verden over (Pogge, 2002:2). Når man nå ser på mest mulig

nytte til flest mulig mennesker blir bildet litt annerledes. De som har det bra trenger ikke få det veldig mye bedre. Her kommer problemet med tanken om "Zero-sum game" i økonomisk tankegang. I makroøkonomiske forhold stemmer det ikke. Det er ikke slik at når en stat blir rikere, eller en person for den saks skyld, så må en annen bli desto fattigere.

Det er i dag teoretisk mulig å utslette fattigdom. I disse dager går det en reklame på norske fjernsyn laget av World Food Program (WFP). I den påpeker Sean Penn med ruller av dollarsedler forskjellen mellom de store utgiftene i verden i dag. For å bare ta en av sakene, krigen i Irak har kostet 600 milliarder dollar mot de 3 milliarder dollar det vil koste for å mate alle sultne skolebarn i ett år⁴³. Singer og Pogge skriver begge at det absolutt er nok resurser til å drive er ren pratisk forflytning av resurser så man kan (på papiret) utslette ekstrem fattigdom. Men som vi prøver å komme til bunns her, er det ønsket løsning? Og er det noe som tilsier at det at vi har nok av resurser direkte kan føre til en løsning på problemene?

Sachs tar opp et problem i lys av troen på økonomisk utvikling, som den best ansette form for utvikling, er det faktum at verden ikke har nok resurser. Overdrevet bruk av resurser har klimatiske konsekvenser. I klassiske økonomiske modeller tar man ikke inn over seg at det ikke er nok resurser. Resurser er satt som en faktor i ligningen, men konsekvensene og eventuelt uttømming tas ikke med i kalkuleringen. I en verden som lider av global oppvarming er økonomisk utvikling en utfordring. Det er en klar historisk sammenheng mellom økt økonomisk vekst og utslipp av Co₂. Derved vil vi i realiteten fortsatt være i en kamp om knappe resurser (Sachs, 2008).

Empowerment, eller byråkrati

Spørsmålet som kommer ut fra forrige avsnitt er om man skal *empower* bistanden, eller skal den under organisering og styring av skikkede organer? Ut av dette spørsmålet kommer også om mottakerlandene bør komme under samme spørsmål. Skal man sikte på å gi mottaker landene mer autonomi, eller

⁴³ For hele reklamen se: <http://www.wfp.org/videos/human-rescue-plan>

skal man styre landene mot det vi i vesten kaller helt essensielle menneskerettigheter med alt som følger med dette.

Med *empowerment* menes at en skal gjennomføre hjelpen gjennom lokal infrastruktur og lokal kunnskap. Det motsatte er at man kommer med ekstern kunnskap og materiell. Diskusjonen er enkelt sagt at man må bygge opp landet og gjøre dem selvgående. Og all hjelp bør være av hjelp til selvhjelp metoden. Den andre siden påpeker at det er viktig å redde de som er der nå og ikke vente til kunnskapen er der, for da er det for sent. I militæret er første regel at den første du skal passe på er deg selv for "en død soldat er en dårlig soldat".

Jeff Sachs er uklar på spørsmålet. Vi må hjelpe direkte (Sachs, 2005:244), men han spesifiserer ikke hvem som skal gjøre det. Det er ikke utenkelig at han tenker seg at FN skal inn og gjøre det. Bygge det opp for så og gi det tilbake til de lokale. Samtidig som han bruker mye tid på å forklare viktigheten av utryddelsen av sykdommer. Sachs har helt klart mye rett i det han ønsker å gjøre. Problemet er hvem og hvordan, hvorfor tar han som selvsagt. En slik type hjelp som han henter krever dessverre et stort "leap of faith" når det gjelder at det lokale samfunnet skal kunne klare seg etter at FN trekker seg ut. Samtidig som man tar for gitt at FN vil kunne klare det de lover og ønsker. Hubbard og Duggan er klar over mye av den elendigheten som Sachs skisserer opp, men mener at det de som får hjelp etter den typen som Sachs fremmer kommer til å være tilbake til samme sted om ikke mer retarderende i sin økonomiske utvikling.

Hubbard og Duggan skisserer det som er det nærmeste en kan komme empowerment tilnærming. Yunus og lignende praktiserer dette. Det som er kjernen er at, for å forandre de grunnleggende premisser for utvikling må det være oppmuntring av lokalt insentiv. Hvis en ser litt tilbake i historien kan en for eksempel se til Sovjet og Stalin sitt økonomiske NEP (New Economic Policy). Etter krigskommunismen, som ble ført under borgerkrigen, var staten desperat etter økonomisk utvikling. Det de gjorde var å innføre NEP som blant annet firet på de kommunistiske idealene og innførte mer økonomisk liberalisering på lokalt nivå⁴⁴. En vil kunne påstå at dette fungerte så bra at de kunne gå videre til 5-årsplanene. På samme måte mener Hubbard og Duggan at økonomisk

⁴⁴ For en intro til Russisk historie kan jeg anbefale Åsmund Egge sin *Fra Aleksander II til Boris Jeltsin*

tilbakestående land bør forandre deres økonomiske policyer. De mener at det er en direkte korrelasjon mellom den økonomiske utviklingen og graden av muligheter til å etablere nye bedrifter. Den praktiske utførelsen av dette kan man se i det arbeidet som Yunus gjør. At Grameen bank går til kvinnene i fattige landsbyer og lærer dem å håndtere penger gjør at terskelen for å etablere lokal business senkes betraktelig. Og det gjør samtidig at vedkommende ikke trenger mer hjelp etter en periode. Veldig enkelt forklart er dette kampens kjerne og begge punktene er valide. Nemlig om man er villige til å la de aller fattigste gjøre seg uavhengige, eller om det er så kritisk at de må hjelpes hele veien?

Den andre delen av spørsmålet på starten av dette avsnittet gjaldt organisasjonen og deres implementering av bistand. Skal organisasjonene være selvstendige og bestemme selv fult ut eller, bør det organiseres fra et høyere hold? Etter UNMDG ble lansert signerte samtlige NGO'er tilstede under på disse målene. Easterly påpeker at det er en stor svakhet i disse målene, og det er ansvarlighet (CIAO). Med så mange mål og så mange indikatorer kommer det til å bli helt umulig å holde rede på hvem som skal gjøre hva og hva som går bra og hva som ikke går bra, eller i verste fall går mot sin hensikt og gjør det verre. Det han ønsker er at UNDMG kommer under et organ som kan dirigere og kontrollere. Kontrollere det som blir gjort og ikke gjort, det som fungerer og ikke fungerer. Det ville ikke være utenkelig, eller unaturlig at et ikke-statelig organ som FN ville være godt skikket.

Trenger vi en ny Marshall Plan?

Gjennom historien har man hatt mange store empatiske bistands operasjoner. Mange som har vært mislykket og noen få vellykket. Den mest kjente av disse er som nevnt tidligere Marshall Planen. En plan som vi i Norge virkelig hadde god nytte av sammen med de land i Europa som tok imot dette tilbudet. Denne bistandshjelpen ble initiert av den amerikanske general og utenriksminister (Sec. of State) George C. Marshall og betalt av det amerikanske

folk. Denne hjelpen kostet den gangen omtrent US\$ 80 per innbygger i USA⁴⁵. Uten å gå i detaljer var dette bistandsprosjektet et økonomisk og praktisk hjelpeprogram for å få Europa på fote igjen. Marshallplanen var så suksessfull i folks øyne at når en ønsker en stor redningsaksjon i et land snakker en fort om en ny Marshallplan. I litteraturen om bistand og fattigdomsbekjempelse nevner også flere at en ny Marshallplan er det vi trenger for å få de fattige ”opp på det første trinnet på den økonomiske stigen”. Hubbard og Duggan skriver om en ny Marshallplan (Hubbard, Duggan, 2009:89-153), Easterly skriver om en ny Marshallplan (Easterly, 2006:3). Ordet har blitt brukt om alt hvor en primært vil si at man ønsker å gjenoppbygge noe, eller i ekstreme fattigdoms bekjempelse, bygge opp noe. Som mange ord er også Marshallplan ordet blitt brukt på alt og ingenting og dermed har også betydningen av ordet begynte å bli alt og ingenting.

Dermed gjenstår spørsmålet om det er noe erfaring å hente fra Marshallplanen. Først må vi se på ulikhetene og likhetene for å så kunne se hva vi kan trekke frem som erfaring som en kan bruke i dagens utfordringer.

Likhetene er ganske mange. Post andre verdenskrig var Europa, som mange fattige områder er i dag, ødelagt av krig og splittelser. Mange motstridende interesser og grupper. Infrastruktur som veier og kommunikasjon var og er ødelagt, eller mangelfulle.

Et annet spørsmål som man kan stille seg er om en av grunnlagene for etableringen av Marshallplanen var frykten for at Stalin og Sovjet skulle rulle innover Europa? En kan stille et lignende spørsmål om grunnen for at man bør demme opp for fattigdommen er for å forsvare seg mot epidemier, terrorisme og de andre punktene nevnt over.

Mange ting til felles, men noen ting kan ansees som ulikheter og dermed utfordringer. I Europas tilfelle er det viktig å påpeke at her var det gjenoppbygging men, i de fattige områdene i verden er det primært oppbygging som må til. En annen stor ulikhet som står sentralt i denne oppgaven er at det

⁴⁵ Tall hentet fra dokumentaren *Marshallplanen* på NRK (NRK1, søndag 31.5.2009 kl. 13.20). Hvis en ønsker kan man se dokumentaren på NRK nett-tv: <http://www1.nrk.no/nett-tv/klipp/494136>

var en gjensidig respekt mellom de to partene i 1948. I Marshallplanen ble landene mer, eller mindre gitt penger eller tildelt meget gunstige lån med få, eller ingen haker annet enn at man bandt seg til handel. Et lite poeng, men muligens et viktig moment for det. I 1948 var det mange amerikanere som hadde familie og annet til felles i tillegg til at man hadde nettopp kriget for å frigjøre Europa. I bunn og grunn var det gjenoppbygging av og for europeerne. I kampen mot ekstrem fattigdom er Dambiso Moyo ett hederlig unntak blant mange hvite angloamerikanske, eller vest europeiske stemmer som kjemper de fattiges sak i Afrika. Det er noen flere mindre stemmer som kjemper, men det er smått og uvesentlig i denne sammenheng. Hva som er viktig er at i 1948 var det et offentlig rop om å gjøre noe for Europa. Det er lite offentlig opprop om en økt forbrødring som vi en gang hadde mellom USA og Europa. For det var det som gjorde Marshallplanen effektiv. Likhet. Likhet i handel og muligheter.

For hva er vel vitsen med å etablere en lokal industrikultur om man ikke samtidig gir dem muligheten til å handle med varene sine på et allerede vanskelig nok marked. I tillegg til å gjøre det vanskelig å produsere utestenger vi industrialiserende land gjennom våre regionale handelsavtaler og andre pakker. Som tidligere nevnt har vi bare godt av konkurransen vi får av et større marked og produsenter. Se på asiatiske land for 30 år siden. Ta for eksempel japansk bilindustri som produserte det vi kalte "riskokere" og "made in Taiwan" var et skjellsord på dårlig kvalitet. Se i dag på Taiwans fantastiske økonomiske framgang og i dag topper Toyota og Honda høyest kundetilfredshet og færrest feil på 10.000km⁴⁶. Hvilket potensial som ligger i Afrika er vanskelig å dømme i denne sammenheng, men poenget er igjen at vi må tenke oss om når vi sier at vi vil bistå de fattigste områdene i verden til å oppnå økonomisk selvstendighet og komme ut av fattigdommen.

Et viktig mål i oppbygging av Europa i 1948 var infrastruktur. Sachs påker at hvis han hadde ett ønske oppfulgt ville det være at man fikk delt ut mobiltelefoner

⁴⁶ Det finnes utallige slike tester og rangeringer, men siden Tyske biler har som salgsvare å være mest pålitelig finner jeg det pålitelig å se på det tyske NAF (ADAC) sine tester. I denne testen har Toyota vunnet 34, mer enn noen annen bil de siste 30 årene. <http://www.nettavisen.no/motor/article1766426.ece>

over større deler av Afrika (Se Sachs på authors@google⁴⁷). Slike prosjekter kunne man med hjelp fra vesten rykke inn og rett og slett bare bygge. Om mulig, gjerne med hjelp av de lokale bedriftene. Kutte gjennom all form for offentlighet og korrupsjon å bare bygge opp infrastrukturen. Denne form for bistand kommer fort opp i en form for "Double effect" som sier at man ønsker et mål, men man operer ikke med ønskede midler.

Som nevnt over kan man her komme inn i paradokset om makro-mikro. Nemlig at man dreper lokale bedrifter. Denne form for bistand kan man argumentere for vil kunne dempe den lokale aktiviteten, men man vil på sikt kunne gi lokale bedrifter redskaper som de vil kunne dra stor nytte av. Samtidig er Moyo sin kritikk ikke primært rettet mot slike tiltak, men i større grad på hjelp som ikke etterlater seg annet en et midlertidig behov dekket, som for eksempel mat og klær.

En annen løsning

En kan se litt annerledes på problemet om hva en skal gjøre. Nemlig, hva har fungert andre steder i nyere tid? Svaret på dette er sørøst Asia og Kina. Hvilke erfaringer kan vi trekke ut i fra dette. Hvis vi ser på påstanden til Duggan og Hubbard om at det er graden av vanskelighet til å etablere små bedrifter som er roten til økonomisk vekst, så er enkelte land i Asia gode eksempler på at dette fungerer. Et annet kjennetegn som tidlig viser seg er at mange, om ikke alle, er styrt av en, eller annen form for diktatorisk, eller autoritært regime.

I moderniseringsteori vektlegges samfunnet og samfunnets beste framfor individets behov. Det er ikke dermed sagt at mennesker er resurser som kan brukes uten kritisk sans. For et samfunn i en moderniserende tilstand vil enhver resurs oppveies mot hva landet er best tjent med. I slike stadier finnes det mange kjennetegn. 1) En ideologi og mål (ofte gjenkjent med krav på land som en gang i historien har vært under deres styre, "*hereditary claims*"). 2) En leder med kjennskap til ideologien. Lederen er urokkelig og allvitende. Gjenkjennes ofte i litteraturen med opphøyde navn som *lederen, føreren, landsfaderen/moderen* osv. 3) Individets rettigheter blir ikke holdt til like høy standard som ellers

⁴⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=n3kzzVP2c7w>

allmenn godkjent. 4) Ofte appelleres det til historiske tider, eller til landet *for fedrelandet, moderlandet*. 5) Til slutt kjennetegnes disse tider med en reel frykt for livet. Ikke nødvendigvis for å død direkte, men for å miste makten over territoriet sitt og nærliggende områder. Godt eksempel er pre-fascistiske Italia og tilstedeværelsen av Frankrike og England i deres farvann.

Det kan argumenteres at det ikke-egosentriske samfunnet er kjennetegnet for suksessfulle utviklende land. Hvis man ser på historiske land som Tyskland, Italia i mellomkrigstiden, eller tigerstatene i vår tid har de mange av de samme fellestrekkene. De har en sterk leder, liten individuell frihet, strenge straffer med trekk som kan karakteriseres som en politistat. Mange vil kalle disse fellestrekkene eller, symptomene som definisjonen på fascisme. Begrepet er i dag lite fornuftig å bruke, grunnet at det er blitt et heller utvannet begrepet, og er dermed et lite dekkende begrep. Fascisme er veldig ofte bare et uttrykk på noe negativt og ikke noe konkret. Det vil dermed være mer beskrivende og kalle slike styresett som autoritære styresett, eller regimer⁴⁸.

Hvorfor ta dette opp? Landene i de fattigste regionene i verden som har hatt økonomiske framgang har, sammen med mye annet, hatt et lignende styre. Thailand, Singapore, Taiwan, India og post Deng Xiapongs Kina.

Kritikken mot ikke-egosentriske samfunn som har skapt stor økonomiske framgang er opplagt de landene der de har hatt samme styre men ikke økonomisk suksess,. Den listen er dessverre lengre, pre Deng Xiapong Kina, Kommunist Russland, Kambodsja under Pol Pot, Kongo, Zimbabwe osv.

Det vil altså si at det er ikke nok å sette opp et slikt styre, man må også være heldige med sine ledere. Hva ville skjedd med Singapore uten Lee Kwan Yew f. eks? Dambiso Moyo skriver i sin bok at i en ideell verden skulle alle de fattige landene i verden hatt et multi-partisystem, men tiden er ikke moden for dette ennå. Det er dessverre slik det de fattigste landene trenger er ett handlingssterkt styre som får på plass de nødvendige reformer før man kan snakke om demokrati (Moyo, 2009:42).

⁴⁸ For en dypere redegjørelse se siste del av Hannah Arendts: *the origins of totalitarism, 1951*

For å fortsette med de økonomiske tradisjonene som regjerer i dagens bilde. I litteraturen får den ovenfor diskuterte muligheten en viss svartmaling. Det snakkes om demokratisk underskudd, mulighet for tyranni, eller diktatorstyre. Det skal her nevnes at mange av de ordene som brukes ikke er objektive ord, men sterkt fordomsfulle i en post-Descartes måte, med andre ord, negative. Ord som *diktator*, *konge*, *prins*, *keiser*, *sjeik* osv. har alle en bagasje med seg som snakker om undertrykkelse, eller en form for arkaisk sivilisasjon. Vi har alle på oss, i følge Friedman, en økonomisk *gylden tvangstrøye* (Golden Straitjacket) som gir oss disse fordommene. Dette er en god ting i WTOs øyne (Singer, 2004:71). Denne *tvangstrøyen* innebærer de klassiske laissez-faire økonomiske tankene, som fri flyt av varer, lav, eller ingen toll samt lav offentlig involvering. Dette sammen med sterke sanksjoner om man skulle tenke på å forlate den indre sirkelen som er WTO. Dette er på ingen måte noen dårlig ide, det er god business, men om god business er generelt godt er noe man kan spørre seg. Churchill påpeker at: "It has been said that democracy is the worst form of government except all the others that have been tried"⁴⁹. Og han har rett. Det har aldri vært flere som har det så bra som vi i denne verden har det nå, med tanke på levestandard, gjennomsnitt levealder, barnedødelighet osv. "Nothing beats success". Men spørsmålet er om det er grunn nok til ikke å ønske seg et bedre system?

For å samle de forskjellige mulighetene. Selv om det er et spenn fra Grameen Bank og mikrofinans til Lee Kwan Yew sin økonomiske suksess så er det enkelte likhetstegn. I modernisering av tilbakestående land og områder, være seg fascistiske Italia, eller ett-parti stater som Norge etter andre verdenskrig, så er likheten det at når man skal ha en rask modernisering viser historien at det er gunstig med enkelt autoritære ? med mindre demokratiske institusjoner. Større enighet om en lengre plan. Altså av og til trenger man en ulv til å lede får, men det må gjøres med god CIAO. Det er ingenting som taler imot at man ikke skal ha en kontroll på prosessen, gjerne gjennom resursene som tildeles, som måler,

⁴⁹ Hubbard, Duggan bruker det samme argumentet om behovet for økonomisk vekst som grunnlag for fattigdomsbekjempelse i boken *The Aid Trap*. Se Hubbard, Duggan, 2009:165-166

kontrollerer og gir insentiver til å modernisere. For det er det som må til i de tilbakestående fattige regioner som innehar de største andelene av folk som lever under ekstrem fattigdom. Paul Collier skriver at er det en ting som skiller seg ut når det gjelder økonomisk vekst, og det er god governance (Collier, 2010). Og det bør ikke være noen hindring at man innsetter lokale bistandsprosjekter og utviklings samarbeid med en høy grad av lokal selvrådighet.

Mohammed Yunus

En slik historie kommer fra Mohammed Yunus. Gjennom Grameen Banks sine mikro-lån klarte en familie å sende sin datter gjennom skole og videre for å bli lege. Når hun kom tilbake til Dhaka og den landsbyen hun kom fra, ble det dekket opp til fest for deres nye lokale helt. Blant de fremmøtte var de store i landsbyen samt Yunus. Etter seremonien inviterte den ferske legen Yunus hjem til familien for å møte hennes mor. Der står en sterk kvinne som var en del av programmet til Grameen Bank. Hun var blitt selvstendig og meget stolt over sin datter som har klart å bli lege. Samtidig burde hun være stolt over det arbeid som ligger bak henne også. Det var jo hennes kamp opp og ute fattigdommen som hadde gjort det mulig for hennes datter. Den store elefanten i rommet var at hvis moren hadde hatt muligheten ville hun også klart å bli lege. Inne i huset satt det en eldre dame som var mor og bestemor. Den samme tanken inntreffer her, hun kunne også vært lege om forholdene hadde ligget til rette(Yunus, 1999: 172).

Det som burde nå sige frem er at fattigdom ikke ligger i mennesket. Det ligger i det samfunnet rundt som stigmatiserer og putter på merkelapper som om det er noe galt med de fattige. Om ikke en kan være enig at alle kan bli hva som helst kan en si at en kan finne hva som helst hvor som helst.

Videre følger det at fattigdom er noe som kan løses, det vil si bør løses.

Oppsummering

For å kunne svare på det som problemstillingen sikter til uten å gjenta det som er allerede poengtert til det kjedsommelige, nemlig at man må tenke på mennesker som likeverdige om man skal kunne gi de rettigheter og muligheter som vi mener alle har krev på. Og med det ikke likhet, men like muligheter.

Som tidligere påpekt så mener Kant at svakheten til konsekvensmoral og etikk er *Pliktens fornuftsbaserte begrensinger*. Det vil si at mennesket ikke har kapasitet til å se utfallet av sine handlinger med 100 % sikkerhet. Derfor er det viktig å kunne sette ned noen helt grunnleggende og førende punkter som man mener er ukrenkelige, men samtidig noe man bør streve etter. Slike standarder er *Capabilities* teorien til Nussbaum som er blitt gjennom FN til menneskerettighetene. Det som her er blitt argumentert er at slike standarder er "self-evident" og er ikke i seg selv målet man bør søke, men gjennom søken etter å behandle mennesker som likeverdige uansett sted og stand, vil slike rettigheter komme sammen med andre positive bivirkninger som å "putte fattigdom i museum".

Denne oppgaven har prøvd å skissere på forskjellige måter at det ikke er enkle pragmatiske løsninger som er den ene løsningen, men at det er tankesetet vårt som må endres for å kunne løse de problemer man møter.

Derfor er dette kapittelet delt opp i 5 punkter som klargjør hva vi bør gjøre i fremtiden og hva vi bør ha i bakhodet når det gjelder vårt møte med ekstrem fattigdom.

Bistand er en god moralsk handling.

For å knytte dette opp til TI-tradisjonen til Sen som sier at det er kun det beste som er å sikte etter. Ikke noe som passer på alt, men i akkurat i problematikken rundt fattigdomsbekjempelse så er det noe å etterstreve. Fordi Deontologisk dydsetikk er en ganske svart-hvitt leveregel kan man sette denne opp mot noe så absolutt som TI-tradisjonen. Og hvilken dyd er det som bør siktes etter? Den dyd som verden har sammen oppsluttet om er et naturlig mål å streve etter, men

samtidig som det er viktig å holde Kant sin maksime om det du gjør kan overføres til en allmenn leveregel. Denne påstanden kan begrunnes ikke bare i Nussbaum sine *capabilities*, men også i mange folk sin størst moralske veileder, nemlig religionen. Kant sin dydsetikk kan man finne igjen i alle de store religionene og bør dermed ikke være en stor kontrovers når det gjelder å implementere denne holdningen i bistandsarbeid.

Dette momentet tar et stort forbehold som tideligere påpekt i denne oppgaven, nemlig at vi må ha et moralsk ønske om å hjelpe. Vi vil hjelpe de og ikke hjelpe oss selv. Påstander som: Bistand og utviklingspolitikk er grunnleggende politisk i hele sitt vesen, mener miljø- og utviklingsminister Erik Solheim (Klassekampen, 2009⁵⁰) går tvert imot dette og er selve kjernen i den bistanden som blir kritisert her. Som påpekt tideligere. Politisk bilateral bistand har store svakheter og bør utøves med stor varsomhet med tanke på konsekvenser. For det er slike prosjekter som ofte faller i gruppen and *planners* framfor *searches* og med det dårlig CIAO.

Utdatering av det profittmaksimerende mennesket

Hvorfor er det slik at i en verden med globale problemer er veldig ofte løsningene nasjonale? Siden ulikhet er et globalt problem, er det da ikke naturlig at vi får en global løsning? I en slik situasjon kan man ikke tenke på *meg*, individet, men heller på *vi* og *oss*, samfunnet.

En av de meste brukte teorier er tanken at mennesker handler rasjonelt og derved vil være søkende etter det som er mest profittmaksimerende for seg selv som individ, det *profittmaksimerende mennesket*. Habermas skrev tidlig på 1980-tallet om "livsverdenens kolonisering". Med dette mente han at markedstekningen trengte seg inn på områder der slike tanker ikke hørte hjemme. Det vil si at mer og mer ble vurdert etter økonomisk vinning og tap. Noen år tidligere hadde Herbert Marcuse skrevet noe lignende om "det endimensjonale mennesket" som bare lever etter én skala, den økonomiske. Slik

⁵⁰ <http://www.klassekampen.no/56901/article/item/null>

blir en flaske sprit vurdert opp mot en bok fordi de begge koster 199 kroner (Hylland Eriksen, 2008: 62).

Realistene vil hevde at den sterke vil gjøre det som er mest profitabelt for seg selv og det som er *rett* kommer på en fjern andre prioritert. Når Bush ble spurt hvorfor han ikke ville fronte et forslag om å ratifisere Kyoto-avtalen svarte han: "I'm the president of the United States of America". Med dette mente han at det var vi; amerikanere foran oss; verden. Dette vil være et klassisk realistisk argument som utvilsomt vil være det rette i hodet på mange, men det er ikke det moralsk riktige.

I litteraturen stilles det mange kritiske spørsmål på validiteten til teorier som tar dette som bakgrunn for forklaringer på fenomener, i første rekke *Rational Choice Theory*. I den moderne økonomiske teorien er det blitt populært og gå ut i fra at den eneste gangen mennesket handler *rasjonelt* er "if and only if they intelligently pursue their self-interest, and nothing else" (Sen, 2009:179). Det helt opplagte her er hva som defineres som "intelligent". Det andre er hvor snever denne teorien er. Med litt organisatorisk innsikt innser man fort hvor mye som blir gjort grunnet annet enn individuelle direkte ønsker i motsetning til sedvaner og normer. Kritikken mot denne tradisjoner kunne fylle, og har fylt, mange bøker og det kan påpekes at teorien er begrunnet på et veldig bestemt menneskesyn og hvilke grunner det mennesket har for sine handlinger. Singer poengterer humoristisk, at hvis mennesket er naturlig profittmaksimerende ville alle dietter fungere.

Uten å gå dypt inn i denne mange århundre gamle diskusjonen er det ett spørsmål som en kan stille seg, hvorfor har denne teorien så stor innflytelse når det står på så vaklende grunn?

Noen vil si at det er fordi den er veldig enkel å forholde seg til. Uansett grunn er poenget her at når man har en slik teori gir det aksept for et handlingsmønster som denne oppgaven har prøvd å vise er destruktivt for mange hundre millioner i verden.

Vestlige syndere

I en diskusjon om moral og fattigdomshjelp kan det være forklarende å gå tilbake til bibelen og se etter synd, erkjennelse og tilgivelse. Det er først når du

erkjenner din synd og ber om tilgivelse at du kan få tilgivelse. På mange måter ett passende bilde på en prosess som kan gjenspeile dagens vestlige holdning til fattigdommen i verden.

Tilbake til det som Churchill påpeker ovenfor: *det er ikke prøv noe bedre*. Det kan implisere at det faktisk kan finnes noe bedre, et alternative til dagens liberaldemokratiske system⁵¹. Etter den kalde krigen har Francis Fukuyamas *End of history* gjort det nesten umulig og tenke på et annet styresett enn et vestlig liberaldemokratisk system.

Det er mange problemer med forandring. Det er mange og mye som må skiftes ut, noen kommer verre ut, noen bedre. For mange, eller sagt annerledes, for de med innflytelse, svinger det litt med en tone som "never change a winning team". For mange går det veldig bra. Kanskje noen vil påpeke at det går bra for de fleste. En skremmende oppmerksomhetsvekker har vi fått med de siste årene (2007-2010) økonomiske nedgangstider og de oppsvulmede økonomiske spill som har blitt avdekket.

Den store utfordringen er at man må innrømme kollektivt at man har tatt feil. Historiens hittil beste system, som har gitt oss alt det gode som vi har, kan ha mangler og svakheter. Det finnes noen eksempler på hvor vanskelig dette kan være. Det finnes noen land som har hatt en skrekkelig historie og slitt med å få til en kollektiv forståelse for ens handlinger. Se på Tysklands forhold til 2. Verdenskrig. Dette er bare *ett* land, med 50 til 90 millioner (fra 1945-2010). Veldig ofte er dette en ikke-sak å snakke om⁵². Det er ikke en felles forståelse om at det er vår feil, enten ens familie, eller enn selv. Som oftest går kritikken inn i sosialantropologiske rekker som påpeker systemet og individets mangel på autonomi i en slik situasjon. I Frankrike feirer alle franskmenn 8. mai, dagen da Frankrike slo Tyskland. Alle franskmenn? Selv om en tredjedel var sympatisører med Nazi-Tyskland gjennom Vichy-styret og Petain. Er det ikke påfallende hvor mange som ikke hadde skyld i verdens store forferdeligheter? Pogge skriver at

⁵¹ Hubbard, Duggan omskriver Churchill, og skriver at "Business is the worst path to prosperity, expect for all the others" (Hubbard, Duggan, 2009, 166)

⁵² Geert Mak skriver i boken sin *Europa, en reise gjennom det 20. århundre* om det veldige ønsket om å bli forført. Hvorfor ville vi til stadighet bli forført av ledere og profetier som senere skulle vise seg å være løgner? Er en rød trå i boken og tv-serien med samme navn som ble sendt på NRK våren 2010.

det var mange etter andre verdenskrig som mente at de var imot, men ikke kunne gjøre noe for de var ingenting de kunne gjøre. Gitt at mange av disse løy i etterkant, kan vi si at det var millioner og dermed kunne ikke deres mangel på handlinger unnskyldes. Denne erfaringen mener Pogge burde lære oss at den demokratiske prosessen burde forandres. Med dette i bakhodet kan man se til EU og deres handlinger i møte med anklager om demokratisk underskudd (Pogge, 2010: 8-9)

For å vise en annen side av dette. De som blir stilt til rette for det de har gjort får ofte en form for "tilgivelse" fordi de senere blir kjent som syke i en, eller annen form. Aldri skyldige. Enten har de syfilis som har slått seg på hjernen (Napoleon, Stalin), Mindreverdighetskomplekser (Hitler, Napoleon osv). Den mest brukte unnskyldningen av alle, de var gale. En ting er sikkert, få eller ingen av de store lederne var gale. Og alle, eller, de fleste var skyldige. Akkurat på samme måte som vi, og verdens generasjoner før oss er vi syndige i den elendigheten som de mennesker som må leve for under 1,25\$ om dagen lever i (Pogge: 2004: 81).

Omvent Kausalitet

Det er visse forbehold en må ha til Easterly sine tanker som er viktige. Uten å direkte si at Easterly tar feil i sine antagelser om omvent proporsjonalitet mellom bistand og økonomisk utvikling kan det være at antagelsen er litt vel enkel. At de landene som får mest bistand per kapita som f. eks Sierra Leone også har den laveste BNP og økonomisk vekst. Kan det være at det ikke er bistanden som skaper problemene, men andre faktorer? Sen påpeker i sin kritikk av boken til Easterly at det er få saker hvor det påvist direkte at bistand hemmer. Det er mulig at det ikke har hjulpet, men han mener at Easterly er overkritisk og negativ (Sen, 2004). En slik diskusjon er vanskelig fordi det er vanskelig å skille mellom direkte og indirekte kausalitet. Det som er viktig å huske på at "Correlation does not imply causation". En tanke som en kan leke med er "omvent kausalitet". I dette tilfelle er det, om man skulle ta vekk all bistand og hjelp, ville da store deler av Afrika bli økonomisk blomstrende?

Gitt denne handlingen. Ville vi kunne sitte på siden og vente på at det tar seg opp? Det er fullt tenkelig at i en slik overgangsfase vil mange millioner fortsette å dø uten at noen ville kunne hjelpe dem. Resultatet av dette vil kunne bli at vi havner i en malthusisk verden. Det er overveiende fattige mennesker i disse områdene og hvis mange dør vil det bli færre fattige.

Det er tenkelig at selv om man vet at det er store omveltninger som må til for å gjøre det bedre. Det må altså bli verre før det blir bedre. Er det mulig å tenke deg "double effect" med menneskers liv som det negative onde i en handling som ønsker å gjøre noe godt? Hvis det dør 9 millioner barn hvert år av fattigdom, er det da noe en kan stå ved siden av å håpe og tro at det er godt for dem? "Assumption that suffering and death from lack of food, shelter, and medical care are bad... ...if it is in our power to prevent something bad from happening, without thereby sacrificing anything of comparable moral importance, we ought, morally, to do it" (Singer, 1974:231). Det er altså moralsk ikke rett å ta en malthusisk vinkling uansett hvor godt man ønsker dem.

Høres logisk og uproblematisk ut, men det er ikke helt så enkelt. Som nevnt tidligere er det få som kritiserer direkte nødhjelp prinsippet. Altså hjelp til sultende. Det som er kritikken er måten det blir gjort på og det avhengighetsforholdet mellom giver og mottaker.

Mye av det Easterly mener er riktig, men samtidig har man rett til å stille seg kritisk til slik argumentasjon. Det kan være at slik argumentasjon ikke er måten å få frem budskapet. Det derimot Easterly har mye rett i er den kulturen som han litt ironisk retter søkelyset mot med sin CIAO. Det er ingen stor hemmelighet at det er en høy sosialt ansett bragd å ha noen år i en bistand eller ikke-profit organisasjon som man kan bruke som ett alibi for sitt overklasseliv. At man for eksempel kan fortelle om brønnboring i Malawi, eller arbeid med en skole i Rwanda. Historier om farlig lokalbefolkning, eller møte med milits er nåtidens aristokratiske kolonihistorier om jakten på "the great five", eller møte med sorte menn. På 1800-tallet som i dag er det folk fra overklassen med høy utdanning og god økonomisk dekning som drar til Afrika som del av sin allmenndanning. Vi kommer nå, som i kolonitiden, ned med en nedlatende holdning og ønske om å hjelpe. Den største kritikken som en kan rette mot Bono

og Jolie er at de blir med sin store mediemakt blir talsmenn og talskvinner for Afrika. Uten noen som helst legitim bakgrunn. Men utenforstående som skal ta hånd om alt det nasjonalstaten gjør i vesten, ting som infrastruktur, medisin, utdanning og lovgiving. Hvilken rolle spiller da staten?

På mange måter er dette en ny form for kolonisering. I mange stater er bistandsmidler den største inntektsposten på statsbudsjettet. Samtidig snakker verden forøvrig om Afrika som en person som aldri er helt like god som oss andre. Er det ikke et paradoks at de samme som snakker om demokrati i Afrika indirekte fratar dem valg og videre sier indirekte at de ikke er skikket til å ta vare på seg selv?

Det er dette som jeg har prøvd å forklare i teksten over. Det er viktig å først anse mennesker som mennesker. Selv om de er fattige er de ikke mindre mennesker enn oss og ikke mindre kompetente om de blir gitt samme muligheter. Det er ikke bare filosofisk riktig å behandle folk over hele verden likt, det er også økonomisk riktig når det gjelder bekjempelse av ekstrem fattigdom. De land i verden som har hatt størst økonomisk utvikling blant de fattigste, er de land som har gitt muligheter til de fattigste i samfunnet. Muligheter til å starte egne bedrifter og samtidig gjøre seg selv til frie, like individer.

Hva bør vi gjøre i fremtiden

Amartya Sen oppsummerer denne oppgaven godt i sin kritikk av Easterly: In *The White Man's Burden*, William Easterly offers important insights about the pitfalls of foreign aid. Unfortunately, his overblown attack on global "do-gooders" obscures the real point: that aid can work, but only if done right (Sen, 2006). Sen sin artikkel poengterer veldig godt det som ofte er problemet med moderne bistand med sin tittel på artikkelen *The man without a plan*.

Det skal sies at de landene som har klart å komme seg ut av ekstrem fattigdom er primært land i Asia som skiftet over til business, eller lokal næringsdrift. Dette er land som India og Kina som på ingen måte topper noen som helst statistikk for utviklingshjelp. Disse landene er eksempler på det som denne oppgaven prøver å vise. Nemlig at det ikke er nødhjelp, bistand eller noen annen form for enveis

hjelp som fremmer noen form for ansvar og utvikling. Slik vekst og sosial utvikling skyldes at det lokale næringslivet har fått grobunn og muligheter til å utvikle seg framfor å leve fra hånd til hånd gjennom hjelp fra hjelpeorganisasjoner. I boken *The Aid Trap* (Hubbard, Duggan, 2009) blir det diskutert at det ikke er økonomisk vekst som er den gylne gral for fattigdomsbekjempelse, men lokal næringslivssektor som er veien å gå. Tiltak som Grameen Bank, en organisasjon som gir, men som gir med krav om å skape noe med pengene. De legger ikke føringer på hva du skal gjøre som ofte andre organisasjoner gjør, henholdsvis Verdensbanken og IMF. Mange organisasjoner gjør mottakerlandene en bjørnetjeneste ved å gi og gi og ikke sette krav eller inkludere landene. Eksempelet til Moyo om Makro-Mikro er eksempler på akkurat dette. Selv om slik bistand er mer autonom krever den også store overføringer. Redskaper og kunnskap må stilles til disposisjon.

Det som trengs er at verden ikke ser på fattigdomsbekjempelse som et medium for å kvitte seg med historisk dårlig samvittighet. Vi må sette oss ned å innse at dette er en stor utfordring, men også ett stort potensial for økonomisk utvikling. Siste gang vi hadde en lignende utfordring (som vi løste) var etter andre verdenskrig og gjenoppbygningen av Europa. Den gang som nå må vi bygge det opp nedenifra og ikke fortsette å gjøre det som vi vet ikke hjelper de som trenger det.

Det er ikke en enkel og raskt løsning på problemene. Det som derimot kan etterstreses er å slutte med ting som ikke fungerer. Hva er det som ikke fungerer? Uten å bli spesifikk så vil en kunne si at Easterlys kommentarer virker veldig overbevisende vedrørende direkte statlige overføringer (Ayivi, 2009 kommer også fram til denne konklusjonen vedrørende norsk bistand over statsbudsjettet). Det er stor enighet i litteraturer som tidligere nevnt, at slik bistand har lite om noe for seg. Fordi direkte støtte oftest har ført til økt korrupsjon, lite produktivitet og har en generell større negativ effekt enn positiv.

Essensen i det som har blitt argumentert for over er at det er viktig å være klar over våre motiver når det gjelder bistand. Hva er det vi vil med det å gi? Som nevnt tidligere er det ofte at man gir til bistands organisasjoner som appellerer til ens dårlige samvittighet, eller medlidenhet. Slike organisasjoner

kjennetegnes med kampanjer med bilder av fattige barn fra Afrika som portretteres som utsultete og radmagre. Ingen tvil om at det finnes sultne i Afrika og at det er riktig å gi, men er det riktig å gi på denne måten? At en for dårlig samvittighet og syns synd på fattige barn er intet godt kriterium for å være rasjonell i sin innsats for å hjelpe fattige barn i Afrika.

Spørsmålet som en bør stille seg er, gir jeg for min del eller deres del? Gir jeg så jeg kan skryte av det i sosieteten? Gir jeg for å lette min dårlige samvittighet eller, gir jeg av medlidenhet? Alle disse grunnene er grunner som resulterer til donasjoner til bistandsorganisasjoner. Men det som er nesten enda viktigere er hvilken organisasjon man gir til. Det er tankevekkende at når amerikanere, og ved utviklingen av Norges pensjonssystem og Nordmenn, skal velge mellom pensjonssparingsmuligheter bruker de mange timer på for å finne ut hvilke poliser som er best for dem og det som følger med. Paradokset er at når de samme menneskene skal gi penger til bistand, eller andre lignende NGO'er er det ingen oppsiktsvekkende uttalelse at gjennomsnittmennesket ikke bruker særlig mye tid på å undersøke hva organisasjonen som de gir pengene til gjør. Og det vil en kunne si er fordi en stor del av oppgaven til bistandskulturen slutter nemlig etter at giveren har gitt fra seg pengene. Han får bedre selvfølelse. Han tror han gjør en god gjerning, noe han også kanskje gjør, men han bør gjøre litt mer for å forsikre seg om at de pengene han gir fra seg går dit han tror og mener det bør gå.

Det er heller ingen oppsiktsvekkende påstand at ved å gi til feil organisasjon kan det være mer ødeleggende enn hjelpende. Som gjentatt til det kjedsommelige, vi må undersøke hvem vi donerer til og med det også donere mer. Jeg er av den oppfattning at det kan hjelpe og gi, men bare hvis vi gir på en ordentlig måte og med tanke på de trengende og ikke på oss selv.

Det er altså ikke nok å bare gi for å bedre situasjonen. En bør gi på en riktig måte. Finne ut av hva denne organisasjonen gjør og dermed å filtrere ut de som ikke er brukbare. Det skal sies at det finnes ingenting som er den perfekte organisasjon, men det finnes organisasjoner som gjør arbeid som gjør en forskjell og som bedrer situasjonen. For å være konkret i forslagene, så vil dette si at man ikke bør gi til organisasjoner som tar ting fra Europa og sender ned til fattige

områder som for eksempel mat, klær osv. ting som bare tilfredsstillende en dags behov. Støtt heller organisasjoner som vil bygge i områder som folk selv kan drive og gjøre nytte av. Organisasjoner som selv drar ned og gjør en innsats for å hjelpe dem selv til å skape noe. Altså ikke send mat, men lag brønner så de kan vanne åkrene sine. For å unngå Moyos mikro-makro problem bør vi heller gi dem de infrastrukturen som de selv kan styre over framfor å løse problemene for dem. La dem løse det selv med litt hjelp. I dette ligger det også at vi må slutte å legge hindringer i veien for dem på det økonomiske nivået. Hvis de produserer en vare så må vi gi dem muligheten til å selge den og samtidig ikke være redde for at de kan være en trussel for oss økonomisk.

Som sitert av Reich tidligere. Det er kun gjennom det lovgivende at vi har mulighet til å forandre noe med varig effekt. Fattigdomsproblematikken og resursene som skal til for å gjøre en forandring er så store at det ikke hjelper med sporadiske NGO'er og lignende. Som repetert til det kjedsommelige. Sporadiske aksjoner uten en større plan kan gjøre mer vondt enn godt. Derfor må vi bruke hver krone som en stemmeseddel. Bruke den på de organisasjonene som kan vise til arbeid som gjør en forskjell. Samtidig må vi engasjere oss gjennom den 4. statsmakt, nemlig media. For det er oppmerksomhet som gjør at det skapes ett marked for organisasjoner som fremmer de tanker som jeg her skisserer. Dermed vil politikken følge etter. Et godt eksempel en kan bruke er kampen mot global oppvarming. Kampen er uten tvil ikke vunnet ennå, men det er gjennom de kanaler som jeg skisserer her at kampen mot global oppvarming har kommet i fronten på den politiske agendaen.

I kjølevannet av den økonomiske krisen som har rammet vesten i de siste årene (i skrivende tid 2009-10) er det tegn som tilsier at bistand er lidende hvor man rasjonelt muligens trenger å hjelpe dem mer nå enn før. World Food Program har budsjettert med 2.6 milliarder USD i sub-Sahara, men mangler 1.1 mrd USD (The Economist, 20.03.2010:42).

For å avslutte med noen positive setninger som påpekt før, det er viktig å tenke at det faktisk går framover (for noen). Selv om Easterly har blitt skissert som en evig kritiker mener nok han også at verden går fremover på noen punkter. "The

good news about the noisy anti-globalization protesters, the hard-working NGOs, the rock bands and the movie stars, and the rich-country governments' increased interest in the Rest coming after 9/11 is that the constituency for the poor is growing. It's time for the rich-country public to insist that aid money actually reach the poor" (Easterly, 2006: 200). I dette gir jeg Easterly mye rett.

Jeg vil avslutte med et sitat av Jan Egeland (Polman, 2010:41) "Den ene menneskeretten de fattige og sårbare i det minste burde ha, er beskyttelse mot inkompetente bistandsorganisasjoner".

Litteraturliste

- Ayivi, M. K. (2009). Direkte budsjettstøtte som u-hjelp: hjelp til selvhjelp? : en teoretisk tilnærming til økonomisk bistand til Mosambik og Tanzania, med fokus på forholdet mellom giver og mottaker. [Tromsø], M.K, Ayivi: 92 s.
- Berlin, I. (1958). Two concepts of liberty, an inaugural lecture delivered before the University of Oxford on 31 October 1958. Oxford,, Clarendon Press.
- Boulding, E. (2000). Cultures of peace : the hidden side of history. Syracuse, N.Y. Syracuse University Press.
- Collier, D. and J. Mahoney (1996). "Insights and Pitfalls: Selection Bias in Qualitative Research." World Politics **49**(1): 56-91.
- Collier, P. (2007). The bottom billion : why the poorest countries are failing and what can be done about it. Oxford ; New York, Oxford University Press.
- Collier, P. (2010) The plundered planet: how to reconcile prosperity with nature. Allen Lane, London
- Easterly, W. R. (2006). The white man's burden : why the West's efforts to aid the rest have done so much ill and so little good. New York, Penguin Press.
- Easterly, W. R. (2008).Where does the Money Go? Best and Worst Practices in Foreign Aid, Brookings Global Economy Development Working Paper No. 21
- Egge, Å. (1993). Fra Aleksander II til Boris Jeltsin: Russlands og Sovjetunionens moderne historie. Oslo, Universitetsforl.
- Eriksen, T. H. (2008). Storeulvsyndromet: jakten på lykken i overflodssamfunnet. Oslo, Aschehoug.
- Fears, R. (2009). Events That Changed World History, The new TTC, Audiobook lectures

- Ferguson, N. (2008). The ascent of money : a financial history of the world. New York, Penguin Press.
- Fugelli, P. (2008). Nokpunktet: essays om helse og verdighet. Oslo, Universitetsforlaget.
- Fukuyama, F. (1992). The end of history and the last man. New York: Free Press.
- Grimen, H (2004) Samfunnsvitenskaplige tenkemåter (3.utg), Universitetsforlaget, Oslo
- Hobbes, T. and C. B. e. Macpherson (1968). Leviathan. Harmondsworth: Penguin.
- Hochschild, A. (1999). King Leopold's ghost : a story of greed, terror, and heroism in Colonial Africa. Boston, Houghton Mifflin.
- Hochschild, A. (2005). Bury the chains : prophets and rebels in the fight to free an empire's slaves. Boston: Houghton Mifflin.
- Hubbard, R. G. and W. R. Duggan (2009). The aid trap : hard truths about ending poverty. New York, Columbia Business School Pub.
- Krueger, A. B. and J. Maleckova (2002). "Education, Poverty, Political Violence and Terrorism: Is There a Causal Connection?" SSRN eLibrary.
- Landes, D. S. (1999). The wealth and poverty of nations : why some are so rich and some so poor. New York, W.W. Norton.
- Malthus, T. R. (1960). On population. New York, Modern Library.
- Malthus, T. R. and P. Appleman (2004). An essay on the principle of population : influences on Malthus' work nineteenth-century comment, Malthus in the twenty-first century. New York, Norton.
- Melchior, A., H. Wiig, et al. (2000). Globalisation and inequality : world income

distribution and living standards 1960-1998. Oslo: Royal Norwegian Ministry of Foreign Affairs.

Milanovic, B. "True World Income Distribution, 1988 and 1993: First Calculation Based on Household Surveys Alone." SSRN eLibrary.

Moyo, D. (2009). Dead aid : why aid is not working and how there is a better way for Africa. New York, Farrar, Straus and Giroux.

Nussbaum, M. C. (2000). Women and human development : the capabilities approach. Cambridge, Cambridge University Press.

Nussbaum, M. C. (2006). Frontiers of justice : disability, nationality, species membership. Cambridge, Mass. London, The Belknap Press of Harvard University Press.

Nyeng, F. (1999). Etiske teorier : en systematisk fremstilling av syv etiske teoriretninger. Bergen-Sandviken, Fagbokforl.

Pogge, T (2002) World Poverty and Human Rights: Cosmopolitan Responsibilities and Reforms, Cambridge: Polity Press

Pogge, T. (2005). "Real world justice." Journal of Ethics **9**(1-2).

Pogge, T. and S. G. Reddy (2005). "How Not to Count the Poor." SSRN eLibrary.

Pogge, T. W. M. and Unesco. (2007). Freedom from poverty as a human right : who owes what to the very poor? Paris, Oxford ; New York, United Nations Educational, Scientific, Oxford University Press.

Pogge, T. W. M. and K. Horton (2008). Global ethics : seminal essays. St. Paul, MN, Paragon House.

- Pogge, T. (2009). "The Health Impact Fund: Better Pharmaceutical Innovations at Much Lower Prices." INCENTIVES FOR GLOBAL PUBLIC HEALTH: PATENT LAW AND ACCESS TO MEDICINES, Thomas Pogge, Matthew Rimmer, and Kim Rubenstein, (eds.), Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Polman, L. (2010). Krisekaravanen : humanitær hjelp i kriseområder. [Oslo], Arneberg.
- Rand, A. and N. Branden (1964). The virtue of selfishness : a new concept of egoism. New York, New American Library.
- Rawls, J. (1993) Political Liberalism. Columbia University Press. New York
- Rawls, J. (1999). A theory of justice. Cambridge, Mass., Belknap Press of Harvard University Press.
- Rawls, J. (2005). A theory of justice. Cambridge, Mass., Belknap Press.
- Reich, R. B. (2007). Supercapitalism : the transformation of business, democracy, and everyday life. New York, Alfred A. Knopf.
- Rousseau, J.-J. and B. Bernardi (2001). Du Contrat social. Paris, GF Flammarion.
- Rousseau, J.-J. and P. Coleman (1994). Discourse on the origin of inequality. Oxford, Oxford University Press.
- Rousseau, J.-J. (1996) Emilie : eller oppdragelsen: I.del. [S.l.], Borgen.
- Ryan, A. and I. S. Berlin (1979). The Idea of freedom : essays in honour of Isaiah Berlin / edited by Alan Ryan. Oxford ; New York :, Oxford University Press.
- Sachs, J. (2005). The end of poverty : economic possibilities for our time. New York, Penguin Press.
- Sachs, J. (2008). Common wealth : economics for a crowded planet. New York, Penguin Press.
- Sartori, G. (1970). "Concept Misformation in Comparative Politics." The American Political Science Review 64(4): 1033-1053.

Schau, K. (2009). På vegne av venner: essay. Oslo, Oktober.

Sen, A. (1983). "Poor, Relatively Speaking." Oxford Economic Papers **35**(2): 153-169.

Sen, A. (2006) The man without a plan, Foreign Affairs, March/April 2006

Sen, A. (2009). The idea of justice. Cambridge, Mass., Belknap Press of Harvard University Press.

Singer, P. (1972). "Famine, Affluence, and Morality." Philosophy and Public Affairs **1**(3): 229-243.

Singer, P. (2004). One world : the ethics of globalization. New Haven, Yale University Press.

Singer, P. (2009). The life you can save : acting now to end world poverty. New York, Random House.

Skidelsky, R. J. A. (2009). Keynes : the return of the master. London, Allen Lane.

Yunus, M. and A. Jolis (1999). Banker to the poor : micro-lending and the battle against world poverty. New York, PublicAffairs.

Yunus, M. and K. Weber (2007). Creating a world without poverty : social business and the future of capitalism. New York, PublicAffairs.